

YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA ZAMANAŞIMI*

*PRESCRIPTION ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN LIGHT OF THE
SUPREME COURT OF APPEALS' DECISIONS*

Yard. Doç. Dr./Asst. Prof. Dr. Mesut AYGÜN^{†}**
Araş. Gör./Res. Asst. Ali ÖNAL^{*}**

ÖZ

Yabancı unsurlu uyuşmazlıklar bakımından gerek uygulanacak hukuk boyutuyla, gerek özellikle tanıma ve tenfiz davalarıyla ilgili olmak üzere yargılama hukuku boyutuyla zamanaşımı milletlerarası özel hukukta önemli bir yer tutmaktadır. Yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda zamanaşımı ile ilgili Yargıtay'ın son dönemde vermiş olduğu pek çok karar bulunmaktadır. Maalesef Yargıtay, bu kararlarında farklı zamanaşımı konularını birbirine karıştırdığı, esasa ilişkin zamanaşımında esasa uygulanacak hukuku görmezden gelip Türk hukukunu uygulamaya çalıştığı, zamanaşımı süresinin başlangıcı konusunda MÖHUK'un ruhuna uymayacak şekilde hareket ettiği görülmektedir. Bu çalışma ile Yargıtay'ın vermiş olduğu güncel kararlara yer verilerek, uygulamada ortaya çıkan belirsizlikler giderilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zamanaşımı, Uygulanacak hukuk, Tanıma, Tenfiz, Milletlerarası özel hukuk.

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 12.08.2016 tarihinde Yayınevimize ulaşmış olup, 22.06.2016 tarihinde hakem onayından geçmiştir.

** Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD Öğretim Üyesi, E-mail: maygun@anadolu.edu.tr.

*** Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD Öğretim Elemanı, E-mail: ali_onal@anadolu.edu.tr.

ABSTRACT

In terms of disputes with a foreign element, prescription takes an important place in international private law with the aspect of both the applicable law and the aspect of procedural law, especially being related to recognition and enforcement lawsuits. There are many decisions given recently by Supreme Court on prescription in disputes with a foreign element. Unfortunately, it is seen that the Supreme Court has confused different prescription matters with each other in these decisions, ignored the law to be applied to the merits in meritorious prescription and tried to enforce Turkish law, acted in a manner not to comply with the spirit of Private International Law (MÖHUK). With this study, uncertainties arising in practice will be attempted to be eliminated by including current decisions given by Supreme Court.

Keywords: *Prescription, Applicable law, Recognition, Enforcement, Private international law.*

Giriş

Milletlerarası özel hukukun önemli sorunlarından biri zamanaşımıdır. Zira zamanaşımı, özellikle Anglo-Sakson hukukunda usul hukuku sisteminde, Kıt'a Avrupası hukukunda ise maddi hukuk çerçevesinde ele alınan bir müessese olarak karşımıza çıkmaktadır. Şu halde yabancı unsurlu hukuki ilişkiler bakımından, zamanaşımının hangi hukuk rejimine tâbi olacağı hususu (*maddi hukuka mı yoksa usul hukukuna mı*) halen milletlerarası özel hukuk bünyesinde kat'i çözüme kavuşturulmuş değildir.

Ülkeler hak ve borçları düzenlerken, bunların ne zaman ve ne şekilde başlayacağından, sona ermesine kadar tüm unsurları kendi hukuk sistemleri içerisinde birbirlerine uyum içinde ele alırlar. Birden fazla devletin hukuk düzeni ile irtibat halinde olan yabancı unsurlu hukuki ilişkiler, zamanaşımının usul hukukuna tâbi olması durumunda *for* devletin hukukuna göre tespit edilirken; maddi hukuka ait bir kavram olarak düşünüldüğünde ise esasa uygulanacak hukuka (*lex causa*'ya) ait bir kavram olarak ele alınacaktır.

Çalışmamızda zamanaşımı konusu genel esasları ile ele alındıktan sonra, milletlerarası özel hukuk açısından da incelenecektir. Yabancı unsurlu uyuşmazlıklar bakımından, birbiriyle karıştırılan, esasa ilişkin

zamanaşımı, yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi için zamanaşımı ve tanıma, tenfiz neticesinde icra-ılam zamanaşımı konuları üzerinde özellikle durulacaktır. Yargıtay'ın güncel kararlarına da yer verilerek, uygulamada ortaya çıkan belirsizlikler giderilmeye çalışılacaktır. Ulaştığımız vargıları içeren Sonuç kısmı ile çalışma son bulacaktır.

I. Genel Olarak Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre Kavramı

Zamanaşımı bir hakkın kazanılmasında veya kaybında kanunun öngördüğü sürenin sona ererek, borcun ödeme süresinin geçtiğini belirten bir kavramdır¹. Hukuk güvenliği için belirli bir süre talep edilmeyen borçlar bakımından, borçlu kimsenin manevi kişiliğini sürekli olarak tedirgin etmemek amacıyla, belirli süre sonra borcun talep edilmesi hukuki bulunmamaktadır. Zamanaşımının belirtilen genel tanımından da anlaşılacağı üzere, borcun sona erme şekli olarak düzenlendiği görülmektedir. Dar anlamda borcun sona erme hallerinden biri olan zamanaşımı², esasında borcu sona erdiren bir kavram değildir. Belirli bir zamanın geçmesi ile borç kendiliğinden sona ermemektedir. Sadece alacaklının, açacağını dava ve yapacağı icra takibi ile sona erdirmeye imkânı hukuken son bulur. Keza zamanaşımına uğrayan bir borcun hukuki niteliği

¹ Eren, Fikret (2015), Borçlar Genel Hukuku, 18. Baskı, Ankara, s. 1281; Nomer, Haluk (2015), Borçlar Genel Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş, 14. Baskı, İstanbul, s. 391; Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut (2015) Borçlar Genel Hukuku, Cilt I, İstanbul, s. 599 vd; Erdem, Mehmet (2010), Özel Hukukta Zamanaşımı, İstanbul, s. 5; Engin Akçay (2010), Türk Borçlar Kanunu'na göre Zamanaşımı, İstanbul, s. 4; Tutumlu, Mehmet Akif (2008), Türk Borçlar Kanununda Zamanaşımı ve Uygulanması, 4. Baskı, Ankara, s. 12; Bilgen, Mahmut (2009), Özel Hukukta Zamanaşımı, Ankara, s. 3; Paksoy, M. Sermin (2012), Zamanaşımından Feragat, İstanbul, s. 4.

² Eren, s. 1281. Doktrinde Eren borcun sona erme hallerini dar anlamda ve geniş anlamda borcun sona erme halleri olarak belirtmiştir. Buna göre geniş anlamda borcun sona erme halleri ifa, ikale sözleşmesi, dönme, fesih, iptal, geri almadır. Öte yandan dar anlamda sona erme halleri ise yenileme (TBK m. 133), alacaklı borçlu sıfatının birleşmesi (TBK m. 135), ibra (TBK m. 132), takas (TBK m. 139), zamanaşımı (TBK m. 154 vd.) dır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, s. 1263; Oğuzman/Öz, s. 417; Tekinay, S. Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altıp, Atilla (1993), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul, s. 989; Koyuncuoğlu, Tennur (1972), Türk İsviçre Borcun Yenilenmesi, İstanbul, s. 49 vd.

itibariyle bir eksik borç olduğu ve bu nedenle de dava ve icra takibi ile talebinin mümkün olmadığı belirtilmektedir³.

Hukuki işlem ve ilişkilerin zamansal bakımdan geçerliliğine etki eden bir diğer kavram ise hak düşürücü süredir. Hak düşürücü süre ile zanaşımı kavramının birbirinden ayrımı önemlidir. Zira zanaşımı halinde hakkın sona ermesi değil, dava ile talep edilmesi imkânsızlaşırken; hak düşürücü süre ile hakkın doğrudan sona ermesi söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla hak düşürücü süre sonunda sona eren hakkın karşısında hâkim re'sen durumu değerlendirme imkânına sahip iken, zanaşımında durumun ileri sürülmesi def'i ile olmaktadır. Öte yandan hak düşürücü süre davanın her aşamasında dile getirilirken; zanaşımının, def'i olarak ileri sürülmesi ise ilk itiraz süresinin sonuna kadar mümkündür⁴.

Zanaşımı ve hak düşürücü süreler milletlerarası özel hukuk bakımından da önem arz eden kavramlardır⁵. Birden fazla ülke ile ilişkisi bulunan yabancı unsurlu hukuki uyumsuzlukların varlığı, ileri sürülebilmesi, iddia edilebilmesi ya da sona ermesine ilişkin düzenlemeler hukuki

³ H. Nomer, s. 25; Oğuzman/Öz, s. 16; Tekinay/Akman/Burcuoğlu, s. 26-27; Kocayusufoğlu, Necip (1978), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, I. Fasikül, İstanbul, s. 54.

⁴ Zanaşımının def'i ile ileri sürülmesi, usul hukuku açısından sonuçları ve ıslah sonrası zanaşımı def'i ileri sürülmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ansay, Sabri Şakir (1960), Hukuk Yargılama Usulleri, 6. Bası, Ankara s. 163; Postacıoğlu, İlhan (1975), Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, s. 419; Kuru, Baki (2001) Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Bası, İstanbul, C. IV, s. 3967-4038; Üstündağ, Saim (2000), Medeni Yargılama Hukuku, 7. Bası, İstanbul, s. 546-548; Muşul, Timuçin (2012), Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara, s. 304; Alangoya Yavuz/Yıldırım, Kamil/Deren-Yıldırım, Nevhis (2012), Medeni Usul Hukuku Esasları, 9. Bası, İstanbul, s. 262; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammed (2014), Medenî Usûl Hukuku, 13. Bası, Ankara s. 403- 404; Akil, Cenk (2012), Yargıtay Kararları Işığında Zanaşımı Def'inin Islah Yolu ile İleri Sürülemeyeceği Meselesi, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. II, S. 2, s. 3.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan, Vahit (2015), Milletlerarası Özel Hukuk, Genişletilmiş 3. Bası, Ankara, s. 271-272; Şanlı, Cemal/Esen, Emre/Figenmeşe, İnci (2015), Milletlerarası Özel Hukuk, 4. Bası, İstanbul, s. 99; Nomer, Ergin (2015), Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 21. Bası, İstanbul, s. 212 vd; Çelikel, Aysel/Erdem, B. Bahadır (2016), Milletlerarası Özel Hukuk, 14. Bası, İstanbul, s. 462 vd; Tekinalp, Gülören/Uyanık-Çavuşoğlu, Ayfer (2011), Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 11. Bası, İstanbul, s. 145 vd; Erdoğan, Ersin (2016), Medeni Usul Hukuku Kurallarının Yer Bakımından Uygulanması, Ankara, s. 255.

ilişkinin tâbi olduğu hukuka veya davanın görüldüğü mahkemenin hukuka göre belirlenecektir. Şu halde birden çok ülkenin hukuku ile bağlantılı olan hukuki uyuşmazlıklarda zamanaşımının hangi ülkenin hukukuna göre belirleneceği hususu zamanaşımının hukuki niteliğine, bir başka deyişle, vasıflandırılmasına göre tespit edilecektir⁶. Zamanaşımının usul hukuku olarak değerlendirilmesi durumunda *lex foriye* göre vasıflandırması yapılırken, maddi hukuka göre tayin edilmesi halinde *lex causaya* göre belirlenecektir⁷. Karşılaştırmalı hukukta zamanaşımı bu bağlamda ikili sistem içerisinde değerlendirilmektedir.

Milletlerarası özel hukuk açısından yabancı unsurlu hukuki ilişkilerde zamanaşımı ve hak düşürücü süreye uygulanacak hukuk, bir yandan hakkın varlığı veya yokluğunu tespit ederken, diğer yandan zamanaşımının durması, kesilmesi ve yeniden başlaması gibi hâlleri de bünyesine alarak geniş bir yelpazede borç ilişkilerinin kaderini belirlemektedir⁸. Bu noktada usul hukukuna ait bir takım sorunlar da kendisini göstermektedir. Örneğin davanın yetkisiz bir mahkemede açılması durumunda zamanaşımının kesilmesi veya durması ne şekilde tayin edilecektir? Öte yandan, yetkisiz bir mahkemede davanın açılması sırasında, derdestliğin kabul edilmediği bir ülke hukukuna göre davanın tekrar açılması durumunda, farklı kararların çatışması gündeme gelebilecektir. Birden fazla devlet mahkemesinde dava açıldığında zamanaşımının dolması durumunda, uyuşmazlığın ne surette ileri sürüleceği özellikle sorun arz etmektedir. Yine uyuşmazlığın karara bağlanması sonrasında, tanıma ve tenfiz aşamasında, zamanaşımının ne zaman başlayacağı ve munzam zamanaşımı konuları da milletlerarası özel hukukun araştırma konuları içerisinde yer almaktadır. Görüldüğü üzere zamanaşımı kavramı, Türk hukuku açısından maddi hukukun bir ögesi olarak uygulama açısından sorun meydana getirmeyen, diğer tarafta zamanaşımının usul hukukuna

⁶ E. Nomer, 212; Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, s. 100; Tekinalp/Uyanık-Çavuşoğlu, s. 145.

⁷ Vasıflandırma bakımından Türk hukukunda genellikle *lex fori* vasıflandırma kabul edilmekle birlikte, son zamanlarda halin şartlarına göre değerlendirme yaparak duruma göre *lex fori*, duruma göre ise *lex causa* vasıflandırma yapılması savunulmaktadır. Vasıflandırma hakkında farklı görüşler için bkz. Yasan, Candan (2009), Milletlerarası Özel Hukukta Aynı Cinsiyetten Kişilerin Birliktelikleri, İstanbul, s. 95 vd.; Doğan, s. 170; Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, s. 44 vd.; Erdoğan, s. 48; Göğer, Erdoğan (1977), Devletler Hususi Hukuku-Kanunlar İhtilafı, Dördüncü Bası, Ankara, s. 68.

⁸ Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, s. 101.

ait bir nitelendirilmeye tâbi tutulduğu ülke ile karşı karşıya gelinmesi halinde ne surette uyuşmazlığın belirleneceği sorunu varlığını devam ettirmektedir⁹.

Milletlerarası nitelikli zanaşımı ve hak düşürücü süre kavramı ülke hukuklarında önceleri açıkça düzenlenmezken, zaman içinde bu konuda meydana gelen uyuşmazlıkların da etkisiyle açıkça düzenlenerek çözüme kavuşturulmuştur. Avrupa Birliğinde Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Dair Roma II Tüzüğü çerçevesinde zanaşımına uygulanacak hukuk 12. maddede açıkça işlemin esasına uygulanacak hukuka tâbi tutulmaktadır¹⁰. Öte yandan genel olarak bu anlayışın Kıt'a Avrupası hukuk sisteminde kabul edilen bir düzenleme olduğu görülmektedir. *Common law* ülkeleri açısından bakıldığında ise zanaşımının¹¹, ülkedeki hâkim anlayış çerçevesinde usul hukukuna ait bir müessese olduğu görülmektedir. Ancak özellikle İngiltere'de 1980'li yıllardan sonra zanaşımı konusunun *forum shopping*'e sebebiyet vereceği eleştirileri gündeme gelmiş, 1 Ekim 1985 tarihinden sonra uygulanmak üzere kabul edilen *Foreign Limitation Priods Act* ile yabancı hukukun uygulanmasının elzem olduğu hallerde, zanaşımının usul hukukuna değil, maddi hukuka ait bir konu olduğu üzerinde düzenleme yapılmıştır¹².

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise zanaşımının usul hukukuna ait bir konu olduğu öteden beri kabul edilmiştir. Bu durum *Suprime Court* tarafından da tescil edilmiş, onaylanmış ve kabul edilmiştir. Mahkeme kimi zaman milletlerarası özel hukuk menfaatleri bakımından daha uzun zanaşımı düzenlemesinin *forum shopping*'e yol açacağı endişesi ile maddi hukuk kurallarını istisnai olarak uygulamıştır¹³.

⁹ Erdoğan, s. 255.

¹⁰ İngiltere'de kanunlar ihtilafı hukukunda önceleri usul hukuku müessesesi olan zanaşımı, 1985 yılında yapılan değişiklik ile maddi hukuk meselesi olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu noktada İngiliz Kanunlar İhtilafı Hukukunda zanaşımı esasa uygulanacak hukuk ile birlikte değerlendirilecektir; Doğan, s. 272.

¹¹ Classification of Limitation in Private International Law, Law Commission Report No: 114, 1982, paragraf. 2.2.; Dicey/Morris/Collins, s. 196; Muckleroy, M.J. (1956), Limitation of Actions-Conflict Laws-Lex fori or lex Loci?, Texas Law Rewiew, s. 97.

¹² Erdoğan, s. 256.

¹³ Amerika Birleşik Devletleri'nde altı eyalette zanaşımı maddi hukuka tâbidir. Arkansas, Colorado, North Dakota, Oregon ve Washington.

II. Türk Hukuku Çerçevesinde Zamanaşımına Uygulanacak Hukuk

A. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Düzenlemeleri Bakımından

Türk hukukunda yabancı unsurlu hukuki ilişkiler bakımından zamanaşımının uygulanması bakımından kabul edilen en eski düzenleme 2675 sayılı MÖHUK dönemine aittir. Muvakkat Kanun döneminde var olan sınırlı düzenlemeler içinde zamanaşımına ilişkin açık bir hüküm yoktu. Kara Avrupası hukuk sistemlerinde zamanaşımı hususunun bir maddi hukuk meselesi olmasını takiben *lex causa*'ya bağlı bir rejim varlığını geçmişten günümüze kadar geçen süre zarfında kabul ettirmektedir. Göğer, Muvakkat Kanun döneminde yazdığı eserinde belirttiği üzere Kara Avrupası hukuk sistemi bakımından maddi hukuk niteliği taşıyan zamanaşımı kavramının tüm sebeplerinin *lex causaya* tâbi olması bakımından devletler hususi hukuku uygulamaları bakımından daha yerinde olduğunu, *lex fori* uygulamasının ise istisnai bir uygulama alanına sahip olduğunu savunmuştur¹⁴. Nitekim bu anlayış 2675 sayılı MÖHUK hazırlıkları aşamasında da savunulmuş, nitekim Kanunun 7. maddesinde kendisine yer bulmuştur.

Ancak her ne kadar 2675 sayılı Kanun döneminde zamanaşımının uygulanacak hukukun esasına tâbi olduğu savunulmuş ve düzenlenmiş ise de ilk derece mahkemelerinin zamanaşımını usul hukuku müessesesi olarak kabul ettiği, kafa karışıklığına yol açan kararları da mevcuttur. Yargıtay bu konuda tavizsiz bir şekilde zamanaşımının her daim işlemin esası ile ilgili bir konu olduğunu vurgulamış, bu doğrultuda kararları gerektiğinde düzelterek onamıştır. Nitekim eski tarihli bir kararında¹⁵ “*Hal böyle olunca yanlar arasındaki hukuki ilişkiye kendisine başvuru- lan Türk mahkemesinin tabi bulunduğu lex fori kanunu olan BK.’nun hükümleri uygulanacağından ödünç akdinin kurulduğu 7.3.1978 tarihi itibarıyla BK.’nun 312 ve 125 inci maddeleri uyarınca davada 10 yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu belirgin olmaktadır. Verilen hükmün sonucunu esas bakımından usul ve kanuna uygun olup sadece gösterilen gerekçe doğru görülmemiştir. O nedenle mahkeme kararının az yukarıda*

¹⁴ Göğer, s. 330.

¹⁵ Yargıtay 13. HD. E. 1993/2112, K. 1993/5075, 10.06.1993. Corpus İçtihat Programı, < <https://www.corpus.com.tr/#/CorpusWeb>>, Erişim Tarihi: 15.06.2016.

açıklanan gerekçelerle gerekçesi değiştirilmeli ve düzeltilerek usulün 438/son maddesince onanmalıdır.”

Şuan yürürlükte olan 5718 sayılı MÖHUK bakımından m. 8 uyarınca, 2675 sayılı MÖHUK döneminde kabul edilen düzenleme aynen korunmuş, zamanaşımının maddi hukuka ait bir konu olarak ele alınması geleneği sürdürülmüştür. Bu doğrultudan bakıldığında, zamanaşımına uygulanacak hukuk işlemin esasına uygulanacak hukuk olacaktır. Örneğin borçlar hukukuna ilişkin bir zamanaşımı sorunu söz konusu ise bu sorun söz konusu borçlar hukuku işlemi veya ilişkinin esasına uygulanacak hukuka göre çözüme kavuşturulacaktır.

Her ne kadar konumuz ile doğrudan alakalı olmasa da Yargıtay kararlarında özellikle yürürlükteki 5718 sayılı Kanun döneminde zamanaşımının işlemin esasına uygulanacak hukuka tâbi olmasının bir sonucu olarak farklı ülke hukuk düzenlemelerinin zamanaşımı hükümlerinin Türk kamu düzenini ihlal edip etmediği tartışılmıştır. Nihai doğrultuda Türk hukukuna nispetle çok uzun veya çok kısa zamanaşımı süreleri, hakkın korunması, varlığı ve sona ermesi bakımından zamanaşımına sığınan tarafın aleyhine yol açtığı, böyle bir durumda Türk kamu düzeninin vazgeçilmez ilkeleri ile çeliştiği sonucuna Yargıtay'ın istikrar kazanan kararlarında varılmıştır^{16 17}.

¹⁶ Yargıtay 19. HD. E. 2001/6649, K. 2002/3760, T. 17.05.2002; “2675 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanununun 24.maddesine göre sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri kanuna tabidir. Taraflar arasında akdedilen 22.8.1984 tarihli sözleşmede, kefalet ilişkilerinde, Alman yasa ve mevzuatının geçerli olacağı kararlaştırılmıştır. Bu nedenle dava konusu kefalet sözleşmesinin geçerliliği ve hükümleri Alman Hukuku dikkate alınarak belirleneceğinden, davalının ileri sürdüğü zamanaşımı def'inin de Alman Hukukuna göre değerlendirilmesi gerekir. Nitekim 2675 Sayılı Yasanın 7. maddesinde; zamanaşımının, hukuki işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabi olduğu hükme bağlanmıştır. Hal böyle olunca, mahkemece davalının zamanaşımı itirazının Alman Hukukuna göre değerlendirilip, uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken, kamu düzenine aykırılık gerekçesi ile Alman Hukuku yerine Türk Hukuku uygulanarak davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.”

¹⁷ Zamanaşımının bizzat kendisi veya yabancı hukukun zamanaşımı sürelerinin Türk hukukunda öngörülenden farklı olması doğrudan kamu düzenini ihlal eden bir husus değildir. Kamu düzeni müdahalesi yabancı hukukun uygulandığı durumlarda istisnai olarak ortaya çıkabilen bir müessesedir. Bu durum her somut olayda kendi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Yabancı hukukun zamanaşımı sürelerinin farklı olmasının doğrudan Türk kamu düzenini ihlal eden bir durum olmadığı yönünde Yargıtay ka-

B. Türk Ticaret Kanunu'nda Yer Alan Kanunlar İhtilafı Kuralları Bakımından (TK) Düzenlemeleri

TK m. 820. maddesinde yapılan atıf nedeniyle çekler hakkında da uygulanacak olan TK m. 769 hükmüne göre: “Başvurma haklarının kullanılmasında uyulması gereken süreler, bütün poliçe borçluları hakkında poliçenin düzenlendiği yerde geçerli olan hukuka göre belirlenir.”. TK m. 769’da ifade edilen “müracaat hakları” kavramı, alacaklının, asıl borçlu (poliçede kabul eden muhatap, bonoda senedi tanzim eden) hariç olmak üzere, senetten dolayı sorumluluk altına girmiş bütün borçlulara karşı yöneltebileceği talep haklarını ifade eder. Dolayısıyla, burada söz konusu olan süreler, (TK m. 768’in kapsamında yer alan) senedin asıl borçluya ibrazı ve gerektiğinde protesto çekilmesi için öngörülen süreler değildir¹⁸.

TK m. 769’a karşılık gelen Cenevre Konvansiyonunun 5. maddesinde¹⁹ müracaat haklarının kullanılması için gerekli olan sürelerin anlamı ve içeriği her türlü tereddüdü ortadan kaldıracak şekilde hükme bağlanmıştır. Bu süreler, asıl borçlu dışındaki borçlulara yöneltilecek talep haklarına ilişkin sürelerdir ve bu sürelerle zamanaşımı süreleri de dâhildir²⁰. TK m. 769’a göre, asıl borçluya yöneltilecek talep hakkı dı-

rarları için bkz. 11. HD. E. 1998/383, K. 1998/3945, T. 28.5.1998: “Dava; Alman Hukuk Mahkemesince verilen kararın tenfizine ilişkindir. 2675 sayılı MÖHUK’nun 7. maddesi zamanaşımı konusunu düzenlemiştir. Anılan maddeye göre "zamanaşımı hukuki işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabidir". Zamanaşımının kendisi kamu düzenini ilgilendiren bir konu değildir. Dairemizin 15.9.1989 tarih ve 1989/5912-4324 sayılı kararında da belirtildiği gibi, "yabancı hukukta zamanaşımı süresinin Türk Hukukundan farklı düzenlenmiş olmasının kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyeceği belirtilmiştir (Bakınız Aysel Çelikel Milletlerarası Özel Hukuk 4. bası sayfa 276 ve Gülören Tekinalp’ın Milletlerarası Özel Hukuk 5. bası sayfa 100). Taraflar arasındaki uyuşmazlık Alman yasalarından kaynaklanmakta olup, buna ilişkin hükümlerin uygulanması gerekirken yazılı olduğu şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş kararın bozulması gerekmiştir.” Ayrıca bkz. Nomer, 406.

¹⁸ Aygün, Mesut (2008), Milletlerarası Özel Hukuka Kambyo Senetleri (Kambyo Senetleri), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 126.

¹⁹ Bu maddeye ilişkin müzakereler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Devres, M. N. (1936) “Ticarî Senetlerde Kanunlar İhtilâfı”, Adliye Ceridesi, S. 13, s. 784-813., s. 803 vd.

²⁰ Buna karşılık, asıl borçluya yöneltilecek talep haklarının tâbi olduğu zamanaşımı, TK m. 769/1 f. ya göre tespit edilir. Bu süreler, (poliçe ve bono için) asıl borçlu dışındaki borçlulara yöneltilecek (zamanaşımı süreleri de dâhil) talep haklarına ilişkin

şında kalan taleplere ilişkin zamanaşımı süreleri, her bir taahhüdün imzalandığı yer hukukuna değil, poliçenin keşide edildiği yer hukukuna tâbi olacaktır²¹.

Poliçede zamanaşımı sürelerini, senedin keşide edildiği yer hukukuna tâbi kılan TK m. 769 hükmü, MÖHUK'un “*zamanaşımı, hukukî işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tâbidir*” şeklindeki 8. madde hükmüne göre öncelikle uygulanması gereken, kambiyo senetlerine özgü bir kuraldır. Yargıtay'ın önüne gelen bir davada²², davacı vekili dilekçesinde, yabancı olan müvekkilinin alacağına karşılık davalıdan İran'da 65.000 ve 20.000 dolarlık muhatap yabancı banka olan iki adet çek aldığını, çeklerin muhatap bankada karşılıklarının çıkmadığı iddiasıyla çeklerin ibraz tarihindeki değeri olan 150.000.000 TL'nin banka ıskonto haddi üzerinden faizi ile birlikte davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili de, zamanaşımı itirazı ile birlikte çeşitli yönlerden davanın reddini istemiştir. İlk derece mahkemesi, uyuşmazlıktaki yabancı unsuru gözden kaçırmış, eski Türk Ticaret Kanunu (eTK) m. 726/I²³ hükmüne göre, altı aylık zamanaşımı süresinden sonra davanın açılmış olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Davacı vekili temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay'ın ilgili dairesi, çekin bir yabancı tarafından ve yabancı ülkede yine yabancı olan muhatap bankaya keşide edilmesi durumunda bu davada yabancılık unsurunun bulunduğunu tespit etmiştir. Bu uyuşmazlığı çözmeye dikkate alınacak olan kanunlar ihtilâfı kuralları, MÖHUK m. 7²⁴, eTK m. 732²⁵ ve 733²⁶ ile eTK m.

sürelerdir. Doğal olarak, poliçe ve bonoda, senedin asıl borçlu tarafından ödenmesi için ibraz edilmesi gereken süre ile asıl borçluya yöneltilen talep haklarının tâbi olduğu zamanaşımı süresi, TK m. 770/I. f. ya göre tespit edilecektir. Aygün Mesut (2012), Güncel Gelişmeler Işığında Çekten Doğan Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti (Çek), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 61, S. 3, s. 967.

²¹ Poliçe ile ilgili kanunlar ihtilâfında zamanaşımı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Seviğ, Vedat Raşit (1957), Ticarî Sahadaki Kanunlar İhtilâfı. İstanbul, s. 250, 254-256; Özdemir-Kocasakal, Hatice (1999), Kambiyo Taahhütlerinin Şekil Bakımından Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk, Prof. Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul, s. 262.

²² Yargıtay 11. HD. E. 1990/3552, K. 1990/4774, 15.06.1990 tarihli karar için bkz. Gönen ERİŞ, Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku (Beşinci Basım. Ankara: 2004), s. 459 vd.

²³ 6102 sayılı TK bakımından bkz. m. 814.

²⁴ 5718 sayılı MÖHUK bakımından bkz. m. 8.

730/21²⁷. bendin göndermesiyle çekler açısından da uygulanması söz konusu olan eTK m. 681'dir²⁸. Yargıtay, bu hükümlere göre, söz konusu uyuşmazlığın çekin keşide edildiği yer hukukuna, yani İran hukukuna tâbi olacağından hareketle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

Yargıtay'ın vermiş olduğu bu karar (*aynı sonuca ulaşılması bakımından*) yerindedir. Ancak, Yargıtay'ın uyuşmazlığın çözümüne uygulanacak kurallara ilişkin tespitine katılmamaktayız. Bu uyuşmazlık açısından sadece eTK m. 681 hükmünün uygulanması gerekli ve yeterliydi²⁹. Kambiyo senetlerine ilişkin bir uyuşmazlık olması ve bu hususta özel hükümlerin bulunması nedeniyle MÖHUK m. 7 ile eTK m. 732 ve 733 bu uyuşmazlık bakımından uygulanamaz. Kaldı ki, söz konusu uyuşmazlık çekten doğan taahhütlerin neticelerine ilişkin olmayıp, bir kambiyo senedine bağlı olarak talepte bulunulmasında zamanaşımı süresinin dolup dolmadığına ilişkindir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu türden zamanaşımı sürelerine uygulanacak hukuk, müracaat hakkının kullanılmasına ilişkin süreleri düzenleyen ve eTK m. 730/21. bendin göndermesiyle çekler açısından da uygulanması söz konusu olan eTK m. 681'e göre tespit edilir. Nitekim, eTK m. 681, MÖHUK m. 7 (*yeni*

²⁵ 6102 sayılı TK bakımından bkz. m. 820.

²⁶ 6102 sayılı TK bakımından bkz. m. 821.

²⁷ 6102 sayılı TK bakımından bkz. m. 818.

²⁸ 6102 sayılı TK bakımından bkz. m. 769.

²⁹ Yargıtay 11. HD. E. 1990/3552, K. 1990/4775, T. 15.06.1990, "Çekin bir yabancı tarafından ve yabancı ülkede yine yabancı olan muhatap bankaya keşide edilmesi karşısında bu davada yabancılık unsuru bulunmaktadır. Yabancılık unsuru bulunan bu tür davalarda uyuşmazlığın çözülmesinde, milletlerarası özel hukuk ve usul hukuku hakkında kanunun (MÖHUK) 1 ve 2. maddeleri hükümleri uyarınca uygulanacak hukuku, hâkim tarafından Türk kanunlar ihtilafı kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku re'sen saptayacak ve gerektiğinde yetkili yabancı hukukun muhtevasını tespitinde tarafların yardımını isteyebileceklerdir. Yine aynı yasanın 7. maddesinde zamanaşımının, hukuki işlem ve ilişkinin esasına uygulanacak hukuka tabi bulunduğu da hükme bağlanmış bulunmaktadır. Konunun özel olarak düzenlendiği TK.nun 732, 733. maddelerinde ise, çekten doğan taahhütlerin neticeleri bu taahhütlerin vuku bulduğu yer yani, keşide yeri memleket kanununa göre tayin edileceği hüküm altına alındığı gibi, aynı yasanın 730/21. maddesi yollamasıyla çeklerde de uygulanan yine aynı yasanın 681. maddesi hükmü uyarınca da çeklerde müracaat hakkının kullanılması için gereken sürelerin tüm borçlular hakkında çekin keşide edildiği yer kanununa tabi olacağı açıkça hükme bağlanmış bulunmaktadır." Corpus İctihat Programı, <<https://www.corpus.com.tr/>>, Erişim Tarihi, 15.06.2016.

MÖHUK m. 8) hükmüne göre öncelikle uygulanması gereken, kambiyo senetlerine özgü bir kuraldır.

Zamanaşımı sürelerinin durmasına veya kesilmesine ilişkin sebeplerin tespiti, Poliçe ve Bonolar İçin Yeknesak Bir Kanun Sağlayan Cenevre Konvansiyonunun II numaralı ekinin 17. maddesine göre, âkit devletlere bırakılmıştır³⁰. Buna göre, poliçe ve bonoda zamanaşımı sürelerinin durması veya kesilmesine ilişkin yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda *lex fori'nin* hükümleri uygulanacaktır. TK m. 769 hükmünün kabul edilmesindeki amaç, müracaat haklarının kullanılmasına ilişkin süreleri, bütün müracaat borçluları bakımından, tek bir hukuka (*senedin keşide edildiği yer hukukuna*) tâbi tutmaktır. Özellikle birden fazla müracaat borçlusunun mevcut olduğu hallerde, hamilin her bir borçlu için hangi müracaat süresinden yararlanabileceğini hesaplamak zorunda kalmaması açısından bu şekilde birleştirici bir kuralın konulması isabet olmuştur³¹. Eğer, böyle bir hüküm düzenlenmemiş olsaydı, TK m. 770/II. f. hükmüne göre, poliçe üzerinde yer alan her imzaya karşılık gelen kambiyo tahhüdünün tâbi olduğu hukukun uygulanması gerekecekti. Bu durumda her bir müracaat borçlusu için ayrı bir süre uygulanması söz konusu olacaktı. Bunun olası sonucu olarak da, senedi imzaladığı yer kanununa dayanılarak süresi içinde kendisine müracaat olunan bir müracaat borçlusunun, kendinden önce gelenlere başvurabilme imkânı, bu şahısların senedi imzaladıkları yerde daha kısa müracaat sürelerinin uygulanması sebebiyle ortadan kalkabilecekti³².

³⁰ Aygün, Kambiyo Senetleri, 128.

³¹ Seviğ, 249.

³² Çekler bakımından ise TK m. 818/ş bendinde yapılan gönderme nedeniyle çekler hakkında da uygulanacak olan TK m. 769 hükmüne göre: “Başvurma haklarının kullanılmasına için uyulması gereken süreler, bütün poliçe borçluları hakkında poliçenin düzenlendiği yerde geçerli olan hukuka göre belirlenir.”. TK m. 769’da ifade edilen “başvurma hakları” kavramı, alacaklının, çekten dolayı sorumluluk altına girmiş bütün borçlulara karşı yöneltebileceği talep haklarını ifade eder. Ancak TK m. 769, başvurma hakkının kullanılmasına ilişkin her türlü süre için uygulanmaz. Burada söz konusu olan süreler, (TK m. 822/b’nin kapsamında yer alan) çekin muhatap bankaya ibrazı ile (TK m. 768’in kapsamında yer alan) gerektiğinde cirantalara, düzenleyene ve diğer çek borçlularına protesto çekilmesi için öngörülen süreler değildir, onlarla karıştırılmamalıdır. Çekin muhatap bankaya ibraz için gerekli olan süre hakkında ödeme yeri hukuku (TK m. 822/b) uygulanırken; cirantalara, düzenleyene ve diğer çek borçlularına protesto çekilmesi için öngörülen süreler hakkında protestonun çe-

III. Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Ortaya Çıkan Farklı Türden Zamanaşımı Sorunları

Zamanaşımı kavramının maddi hukuka mı yahut usul hukukuna mı ait olduğuna ilişkin belirsizlik, her dönemde zamanaşımı müessesesine ilişkin doktrin ve Yargıtay kararlarında istikrarlı bir şekilde maddi hukuk vurgusu ile sona ermiştir. Yabancı unsurlu uyuşmazlıklar gündeme geldiğinde hâkimin meseleyi çok ciddi değerlendirmesi gerekmektedir. Hâkim hukuki işlem veya ilişkinin esasına uygulanacak hukuka göre zamanaşımı meselesini çözüme kavuşturacaktır.

Yabancı unsurlu uyuşmazlıklar bakımından zamanaşımı sorunu sadece uygulanacak hukuk bakımından söz konusu olmamaktadır. Zira milletlerarası özel hukukun mahiyeti gereği tanıma, tenfiz müessesesi ile birlikte icra müessesinin ülkeler arasında farklılık arz etmesi; ayrıca, her durumda farklı zamanaşımı değerlendirmesinin söz konusu olacağı, ülkelerin bu konulardaki düzenlemeleri kendi kamu düzeninden kabul etmesi hem kamu düzeninin uygulama alanını genişletmiş, hem de zamanaşımının her durum bakımından ne şekilde uygulanacağı sorusunu gündeme getirmiştir. Birçok Yargıtay kararında da yabancı ilâmların tenfize konu olması veya tenfiz kararı verilmiş yabancı ilâmların icraya konulması bakımından MÖHUK m. 8’de belirtilen süreler ile karıştırıldığı görülmektedir³³. Aşağıda görüleceği üzere söz konusu durumların her biri farklı müesseseler olması hasebiyle, farklı zamanaşımı değerlendirmesi içinde incelenmesi gerekmektedir.

A. Esasa İlişkin Zamanaşımı

Yukarıda etraflı bir şekilde belirtildiği üzere yabancı unsurlu uyuşmazlıklar bakımından, yabancı mahkemede kararın verilmesinden, ülke mahkemesinde tanınması ve tenfizi, icra edilmesi zarfında çok aşamalı bir süreçten bahsetmek mümkündür.

Yargıtay kararlarında esasa ilişkin zamanaşımının belirlenmesi konusunda ikili bir inceleme yapılması gerekmektedir. Yapacağımız bu ayırımın temel noktası Yargıtay’ın yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda zamanaşımına ilişkin çelişkili kararlar verdiği görülmüştüğü ve bu noktada

kildiği yer hukuku, LRA (TK m. 768) söz sahibidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aygün, Çek, 967.

³³ Şanlı/Ataman-Figenmeşe/Esen, s. 101.

görüşümüzün ifade edilmesi içindir. Yüksek mahkeme ilk olarak zama-
naşımı konusunda esasa uygulanacak hukuka ilişkin bir karışıklık içinde
olup, özellikle tenfiz aşamasında veya sonrasında yabancı unsurlu
uyuşmazlıklara ilişkin açılması gereken davalarda zamaşımı meselesi-
ni her durumda Türk hukukunda yer alan hükümlerine göre çözüme ka-
vuşturmaktadır. İkinci olarak ise yabancı unsur içeren uyuşmazlıklar
hakkında yüksek mahkeme zamaşımının başlangıç noktasını farklı
dava kesitleri olarak almaktadır. İkinci halde özellikle zamaşımının
başlangıç noktasının yabancı mahkeme kararının verildiği tarih mi, yok-
sa Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfiz kararının verildiği tarih mi
zamaşımının başlangıcı olacağı konusunda son zamanlarda farklı ka-
rarlar vardır.

İlk olarak incelenmesi gereken konu, yabancı mahkeme tarafından
verilen kararın ilgili ülke hukuku uyarınca tenfiz ettirilmesi için geçen
sürelerin hangi hukuka tâbi olacağına belirlenmesi noktasında karşımıza
çıkılmaktadır. Kara Avrupası hukuk sisteminde var olan görüş uyarınca
zamaşımının maddi hukukun bir uzantısı olarak görülmesi, ilgili hu-
kuki muameleye hâkim olan esasına uygulanacak hukuk tarafından idare
edilmesi söz konusudur. Bu duruma zamaşımının hüküm statüsü (*esa-
sa uygulanacak hukuk*) tarafından idare edilmesi denilmektedir³⁴.

Kanun koyucu zamaşımı yönünden MÖHUK m. 8 ile bağımsız
hüküm getirmiştir. Anılan maddede zamaşımı, hukuki işlem ve ilişki-
nin esasına uygulanan hukuka tâbidir denilmekle uyuşmazlığın esasına
uygulanacak hukukun zamaşımına da uygulanacağı kastedilmektedir.
Zamaşımının işlemin esasları ile bağlantılı olması nedeniyle, maddi hu-
kuktaki düzenlemelere paralel olarak hükme esas olan hukukun ilgili
hükümleri ve zamaşımını kaidelerinin uygulanması kabul edilmekte-
dir. Türk Hukukunda, zamaşımı maddi hukukun bir müessesesi oldu-
ğu için esasa uygulanacak hukuk (*lex causa hüküm statüsü*) zamaşımı
hakkında da karar verir. Bir başka ifadeyle, yabancı bir mahkeme kararı-
nın, Türk mahkemelerinde tenfiz edilmesi esnasında veya sonrasında bu
karar ile bağlantılı ortaya çıkacak zamaşımı sorununda Türk hukuku-
nun maddi hükümleri değil yabancı mahkeme kararına dayanak olan
uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk hükümleri uygulanır³⁵.

³⁴ Nomer, s. 212.

³⁵ Aynı yönde görüş için bkz. Şanlı/Ataman-Figenmeşe/Esen, s.102.

Yargıtay kararlarını incelediğimizde söz konusu müessese hakkında çok farklı kararların verildiği görülmektedir. Yüksek mahkemenin özellikle esasa ilişkin zamanaşımı ile tenfiz zamanaşımı konularında farklı kararlar verdiği ve esasa ilişkin zamanaşımı hakkında doğrudan Türk hukukunun zamanaşımı sürelerini devreye sokmak suretiyle hatalı karar verdiği görülmüştür. Bunun yanında Yargıtay'ın zamanaşımına hangi hukukun uygulanacağına ilişkin kararları ile birlikte, zamanaşımının başlangıcının kararın verildiği ülkede kararın kesinleşmesinden sonra mı yoksa Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfiz kararının alınması sonrasında mı başlayacağı konusunda farklı kararları vardır³⁶. Yargıtay'ın hatalı kararlarından en dikkat çekici olanı yakın tarihte verilen bir karardır. Özellikle yabancı mahkemede verilen boşanma kararları sonrasında, eşlerin boşanmaya ilişkin mal rejiminin sonlandırılması, tasfiyesi konuları hakkında ve mal rejimine ilişkin katkı alacağı davalarında söz konusu kafa karışıklığının meydana geldiğini belirtmek gerekir. Yargıtay sözü edilen türde bir kararında, *“Tüm bu açıklamalar karşısında her ne kadar tanıma kararı 07.11.2008 tarihinde kesinleşmiş ise de, yabancı mahkemenin boşanmaya ilişkin ilâmu 21.12.1993 tarihinde kesinleştiğinden hukuki sonuçlarını bu tarih itibariyle doğurduğu, anılan madde hükmü gereğidir. Dava mal ayrılığı rejimi döneminde edinilen taşınmazlarla ilgili katkı payı alacağı isteğine ilişkin olduğuna göre olayda, Borçlar Kanununun başka türlü hüküm mevcut olmadığı takdirde her dava için öngördüğü 10 yıllık zamanaşımı süresini öngören TMK'nun 5. maddesi yollamasıyla 125. maddesindeki düzenlemenin uygulanması gerektiği hususunda duraksama da yoktur. Yabancı Mahkemeden verilen boşanma kararının kesinleştiği 21.12.1993 tarihinden eldeki davanın açıldığı 28.09.2009 tarihine kadar 10 yıllık zamanaşımı süresi geçtiğinde zamanaşımı nedeniyle davanın reddi ile hükmün onanması doğrudur.”* şeklinde karar vermiştir³⁷.

³⁶ Uluç, Yusuf (2015), Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun 59. Maddesi Karşısında Yabancı Mahkeme Kararının Kesin Hüküm veya Kesin Delil Etkisi ile Zamanaşımının Başlangıcı Sorunu, İzmir Barosu Dergisi, Y. 2015, S. 2, s. 295 vd.

³⁷ Yargıtay 8. HD. E. 2013/17758, K. 2014/2032, T. 17.2.2014. Kazancı İçtihat Bankası, < <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/8hd-2013-17758.htm>>, Erişim Tarihi: 15.06.2016.

Yüksek mahkemenin benzer yönde verdiği bir diğer kararda ise “... *Yabancı Mahkemeden verilen boşanma kararının kesinleştiği 10.6.2000 tarihinden eldeki davanın açıldığı 18.7.2012 tarihine kadar 10 yıllık zaman aşımı süresi geçtiğinde zamanaşımı nedeniyle davanın reddine karar verilmesinde usul ve kanuna aykırı bir yön bulunmadığından 1910 ada 6 sayılı parselde bulunan bağımsız bölümlerle ilgili hükmün fıkрасının onanmasına,*” şeklinde karar vermiştir³⁸.

Zamanaşımına ilişkin ikinci olarak belirtilmesi gereken konu zamanaşımının başlangıcının hangi andan itibaren geçerli olacağı konusudur. Yargıtay’ın çok sayıda kararı MÖHUK m. 59 doğrultusunda yabancı mahkeme kararının verildiği tarihten itibaren zamanaşımı süresinin işlemesi doğrultusunda olduğu görülmektedir. Ancak özellikle 2015 yılında 8. HD. vermiş olduğu kararda bu içtihattan dönülerek, yabancı mahkeme kararının Türkiye’de tanınması veya tenfizine ilişkin karar tarihinden itibaren ile zamanaşımı süresinin başlayacağı kabul edilmiştir. Sözü edilen karara göre “*Yabancı mahkemelerce verilmiş ve kesinleşmiş boşanma ilamı hakkında, Türk mahkemelerince tanıma tenfiz kararı verilmedikçe eşler Türk kanunlarına göre boşanmış sayılmayacaklarından, ara dönemde boşanmaya bağlı olarak Türkiye’de açılacak tazminat, nafaka ve mal rejiminin tasfiyesi gibi bazı dava haklarının kullanılması imkânı olmayacaktır. (...) Zamanaşımı, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihte başlayacağından, tanıma tenfiz kararından sonra açılacak davaların zamanaşımı süresinin geçmiş olması sonucuyla karşılaşılması kaçınılmaz olacaktır. Bu görüş, hak sahibinin haktan yararlanmasına izin vermeden, zamanaşımını başlatmak demektir ki; bu durum, hakkın özüne, hakkaniyete, toplum vicdanına ve adalete aykırıdır. Bu bakımdan Dairece görüş değişikliğine gidilerek, boşanmaya bağlı mal rejiminin tasfiyesinden kaynaklanan alacak davalarında zamanaşımının başlangıç tarihinin, yabancı mahkeme ilamıyla ilgili tanıma/tenfiz kararının kesinleştiği tarih olarak kabul edilmiştir. Zamanaşımının işlemeye başlamayacağı, başlamışsa duracağı halleri düzenleyen 6098 Sayılı Borçlar Kanunu’nun 153. maddesinin 6. fıkrasına göre (818 Sayılı B.K.nın 132/6); alacak, Türk mahkemelerinde ileri sürülemeyecek durumda ise zamanaşımı işlemez. Söz konusu kanuni düzenleme olmasa*

³⁸ Yargıtay 8. HD. E. 2014/4434, K. 2014/4886, T. 21.3.2014. Kazancı İçtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/8hd-2014-4434.htm>>, Erişim Tarihi: 15.06.2016.

bile, modern hukuk öğretisi ve evrensel hukuk genel ilkelerine göre; ileri sürülmesi zamanaşımına bağlanan hakların kullanılmasında, zamanaşımı, söz konusu hakkın kullanılabilir duruma geldiği tarihte başlar. Bir hak kullanılabilir duruma gelmeden zamanaşımı işletilemez. Bu bakımdan; bir alacak davası olarak mal rejiminin tasfiyesine dair alacak davalarında zamanaşımı süresinin; boşanmaya bağlı dava haklarının kullanılabilir hale geldiği, tanıma/tenfiz kararının kesinleşmesi tarihinden başlatılması gerekir. Nitekim, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 15.7.2009 gün 8466/4071 ile 15.7.2009 gün 8466/14071 ve 8. Hukuk Dairesi'nin 8.6.2009 gün 2030/2937 Sayılı içtihatları da aynı doğrultudadır.”³⁹ şeklindedir.

Yargıtay'ın bir başka kararında ise aşağıda belirteceğimiz, savunduğumuz görüşünden vazgeçmiş ve katılmadığımız bir karar vermiştir. Karara göre, “... Sorun, dava hakkının kullanılmasında karşılaşılan zamanaşımı süresinin yabancı mahkeme ilâmının kesinleşmesi tarihinde mi? Yoksa tanıma tenfiz kararının kesinleştiği tarihte mi? başlatılacağıdır. Yabancı mahkemelerce verilmiş ve kesinleşmiş boşanma ilâmı hakkında, Türk mahkemelerince tanıma tenfiz kararı verilmedikçe eşler Türk kanunlarına göre boşanmış sayılmayacaklarından, ara dönemde boşanmaya bağlı olarak Türkiye'de açılacak tazminat, nafaka ve mal rejiminin tasfiyesi gibi bazı dava haklarının kullanılması imkânı olmayacaktır. Başka bir anlatımla, bu ara dönemde açılan davaların, davanın görülebilirlik ön koşulu (evlilik devam ettiğinden) gerçekleşmediğinden reddedilmesi gerekecektir. Dairemiz, daha önceki tarihlerde verdiği kararlarda, mal rejiminin tasfiyesine dair alacak davalarında, zamanaşımının yabancı mahkeme ilâmının kesinleştiği tarihte başlatılması gerektiğini kabul etmekte idi. Bu görüşün benimsenmesi durumunda; tanıma-tenfiz kararından önceki ara dönemde, taraflar boşanmaya bağlı diğer dava haklarını kullanamayacak, ancak zamanaşımı işlemeye devam edecektir. Zamanaşımı, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihte başlayacağından, tanıma tenfiz kararından sonra açılacak davaların zamanaşımı süresinin geçmiş olması sonucuyla karşılaşılmaması kaçınılmaz olacaktır. Bu bakımdan Dairece görüş değişikliğine gidilerek, boşanmaya bağlı mal rejiminin tasfiyesinden kaynaklanan alacak dava-

³⁹ Yargıtay 8. HD. T. 16.4.2015, E. 2015/3525, K. 2015/8509. Kazancı İchtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=8hd-2015-3525.htm&kw=16.4.2015#fm>>, Erişim Tarihi: 15.06.2016.

larında zamanaşımının başlangıç tarihinin, yabancı mahkeme ilâmıyla ilgili tanıma/tenfiz kararının kesinleştiği tarih olarak kabul edilmiştir.”⁴⁰ şeklindedir⁴¹.

Yargıtay’ın yine en güncel kararlarından birinde ise katılmadığımız içtihadını sürdürmeye devam etmiştir. Söz konusu karara göre “*Mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalar yönünden, anılan Kanun maddeleri değerlendirildiğinde, tanıma tenfiz kararı verilmek koşuluyla, eşler yabancı mahkemece boşanmanın kabulüne ilişkin verilen kararın kesinleştiği tarihte itibarıyla boşanmış sayılırlar. Bu yasal düzenlemeye göre, tanıma tenfiz kararı daha sonraki tarihlerde verilse dahi, evlilik birliği yabancı mahkeme ilamının kesinleştiği tarihte sona ermiş kabul edilecektir. MÖHUK'nun 59. maddesi ile getirilen bu düzenleme sayesinde, eşlerin yabancı mahkeme ilamının kesinleştiği tarihten, tanıma tenfiz kararının verildiği tarihe kadar geçen ara dönemde edindikleri malvarlıkları, evlilik birliği dışında edinilen mal olarak kabul edilecektir. Diğer yandan, bu ara dönemde birbirlerine mirasçı olamayacaklar, duruma göre bu dönemde doğan çocuk evlilik dışı doğmuş sayılacaktır. Bu dü-*

⁴⁰ Yargıtay 8. HD. E. 2014/23308, K. 2015/18783, T. 05.06.2014. Kazancı İçtihat Bankası, < <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/8hd-2015-3525.htm> >, Erişim Tarihi: 15.06.2016.

⁴¹ Benzer yönde bir diğer kararda ise “Dava, boşanmadan sonra açılan boşanma sebebine dayalı manevi tazminat (TMK m. 174/2) isteğine ilişkin olup, 07.05.2007 tarihinde açılmıştır. Boşanma kararı yabancı mahkemece verilmiş, 09.03.2006 tarihinde kesinleşmiştir. Yabancı mahkeme ilâmının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilâmın tenfiz şartlarını taşıdığı mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımda 54. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uygulanmaz (5718 s. MÖHUK m. 58/1). Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m. 178). Yabancı mahkemece verilen boşanma kararı Türkiye’de tanınmadıkça kesin hüküm etkisi doğmayacağına göre, evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarının kullanılabilmesi, yabancı ilâmın tanınmış olması halinde mümkündür. O halde Türk Medeni Kanunu’nun 178. maddesindeki bir yıllık zamanaşımı süresi boşanmaya bağlı dava haklarının kullanılabilir hale geldiği tanıma kararının kesinleşmesi tarihinden başlar (2. HD’nin 15.07.2009 tarihli 2008/8466 esas 2009/14071 karar sayılı ilâmı). Tanıma kararı 20.01.2009 tarihinde kesinleştiğine göre dava süresindedir. İşin esasının incelenmesi gerekirken yabancı ülkedeki kesinleşme tarihinin esas alınıp davanın zamanaşımı sebebiyle reddi doğru bulunmamıştır.” Yargıtay 2. HD. E. 2009/9283 K. 2010/11533 T. 10.6.2010. Türk Hukuk Sitesi, < <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=69136> > Erişim Tarihi: 28.06.2016.

zenlemeyle, yabancı mahkeme ilamının kesinleştiği tarih ile tanıma tenfiz kararının kesinleştiği tarih arasındaki ara dönemdeki belirsizlik ortadan kaldırılmıştır. (...) Başka bir anlatımla, tanıma tenfiz kararından önceki ara dönemde, taraflar boşanmaya bağlı diğer dava haklarını kullanamayacak, ancak zamanaşımı işlemeye devam edecektir. Tanıma tenfiz kararından sonra açılacak davalarda ise, zamanaşımı, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihte başlatılmış olacağından zamanaşımının geçmiş olması olasılığı ile karşılaşılabacaktır. Bu görüş, hak sahibinin haktan yararlanmasına izin verilmeden, zamanaşımını işletmeye başlatmak demektir ve hak arama yolunun kapatılması anlamına gelir. Katılmadığımız bu görüş TBK'nun 149/1 ve 153/6 maddelerine de aykırıdır.” şeklindedir⁴².

İleri sürülmesi zamanaşımına bağlanan hakların kullanılmasında, zamanaşımı, söz konusu hakkın kullanılabilir duruma geldiği tarihte başlar. Bir hak kullanılabilir duruma gelmeden zamanaşımı işletilemez. Tüm bu açıklamalar nedeniyle, Dairemizce on yıllık zamanaşımı süresinin yabancı mahkeme ilamının kesinleştiği tarihten başlatılmasına yönelik önceki uygulamasından vazgeçilerek, tanıma tenfiz kararının kesinleşmesinden itibaren işletilmesi kabul edilmiştir.

Yargıtay'ın benzer kararlarının hukuki niteliği farklı gerekçelere dayanmaktadır. 5718 sayılı MÖHUK'un 59. maddesinde; yabancı ilâmın kesin hüküm veya kesin delil etkisinin, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade edeceği düzenlenmiştir⁴³. Bu hü-

⁴² Yargıtay 8. HD, E. 2014/21309, K. 2016/2135, T. 10.02.2016. Kazancı İçtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=8hd-2014-21309.htm&kw=`2014/21309`#fm>>, Erişim Tarihi: 02.08.2016.

⁴³ Yargıtay 2. HD, E. 2015/21225, K. 2016/508, T. 13.1.2016, “Tanıma, yabancı mahkeme kararına kesin delil veya kesin hüküm vasfını kazandırır (5718 s. MÖHUK md 58). Tanıma halinde, yabancı ilamın kesin hüküm ve kesin delil etkisi, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade eder (5718 s. MÖHUK madde 59). Diğer bir ifade ile, taraflar yabancı mahkeme kararının kesinleştiği anda boşanmış sayılırlar. Yabancı ilamın taraflarından biri daha sonra ölmüş olsa bile, ölenin mirasçılarının ve ilamın diğer tarafının, o ilamın tanınmasını istemekte hukuki yararları vardır. Hukuki yararı bulunan herkes de yabancı mahkeme ilamının tanınmasını ve tenfizini isteyebilir (5718 s.MÖHUK. madde 52/1). Tenfizine karar verilmesi istenen boşanma davasının davalısı 28.08.2009 tarihinde vefat ettiği için davalı mirasçılarının mecburi dava arkadaşlığı dikkate alınarak dava da taraf teşkilinin de sağlanması, göstermeleri halinde tarafların delilleri de toplanarak koşulların varlığı durumunda yabancı boşanma kararının tanınmasına karar verilmesi gerekirken, istemin

kümle, yabancı mahkemeye ait ilâmın kesin hüküm veya kesin delil etkisinin yabancı mahkeme kararının tanınmasından itibaren değil, tanıma, tenfize konu yabancı mahkemeye ait ilâmın kesinleştiği andan itibaren etkisini göstereceği kabul edilmiştir. Bir başka deyişle, tanıma ve tenfiz kararları nitelikleri gereği, verildikleri andan geriye etkili olarak yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarih itibarıyla hüküm ifade edecektir. Bunun sonucu olarak da yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi halinde taraflar arasındaki hukuki ilişki yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren geriye etkili olarak sona ermiş kabul edilecek; ilâmın tanıma ve tenfizi ile Türk mahkemelerinde uygulanma kabiliyetinin olması ve kesinleşmesine bağlı hukuki sonuçlar da, yine bu tarihten itibaren hüküm ifade edecektir⁴⁴.

Öte yandan örnekleri verilen Yargıtay kararlarında değinilen bir diğer kanuni düzenleme de, Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin⁴⁵ 58. maddesinde yer almaktadır. Sözü edilen düzenlemede; yabancı mahkemelerce verilen boşanma kararları için Türk mahkemelerince tenfiz veya tanıma kararı verilip, tanıma ve tenfiz kararının kesinleşmesi halinde boşanma tarihinin tanıma ve tenfiz kararının kesinleşme tarihi değil, yabancı mahkemeye verilmiş olan kararın kesinleşme tarihi olacağı kabul edilmiştir⁴⁶.

"hukuki yarar yokluğundan dolayı reddi" doğru görülmemiştir." Kazancı İçtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/8hd-2014-4434.htm>>, Erişim Tarihi: 15.06.2016.

⁴⁴ Yargıtay 13.HD E. 2003/12079, K. 2004/741, T. 28.01.2004, "Uyuşmazlık taraflar arasındaki evlilik bağı ile ilgili katkı payından kaynaklanmaktadır. Davanın bu mahiyeti itibarıyla uygulanacak zamanaşımı süresi sebepsiz iktisap hükümlerine ilişkin BK.nun 66. maddesi hükmü olmayıp, BK.nun 125. maddesi hükmüdür. Durum böyle olunca 10 yıllık zamanaşımı süresi boşanmanın kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağından ve bu süre henüz dolmadığından mahkemeye işin esasına girilerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken zamanaşımı süresi dolduğundan bahisle davanın zamanaşımı nedeniyle red edilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir." Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları, <http://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi, 22.06.2016.

⁴⁵ RG: T. 23.11.2006, S. 26355.

⁴⁶ Aynı Yönetmeliğin 157. maddesinde: (1)...Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri uyarınca, yabancı devlet mahkemelerinden verilen ve ilgili devletin kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların işleme konulabilmesi için, yetkili Türk mahkemesince tenfiz edilmesi veya tanınması zorunludur. (2)

Doktrinde Şıpka, Yargıtay'ın sözü edilen kararlarını destekler nitelikte görüş belirtmiştir. Yazar, "...Yabancı mahkemenin boşanma kararının Türkiye'de tanınması ön koşulu ile, bu boşanma kararı yabancı mahkemede kesinleştiği andan itibaren hüküm doğurmuş sayılacağından, mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalarda da Yargıtay'ın kabul ettiği zamanaşımı süresi olan bir yıllık süre, yabancı mahkemede kesinleşen boşanma davasının kesinleşme tarihinden itibaren başlaması gerekir. Zira boşanma kararlarının tenfizi için belirli bir zamanaşımı süresi bulunmadığından, yabancı mahkemece verilen kesinleşmiş boşanma kararı uzun yıllar sonra Türkiye'de açılan tenfiz kararının kesinleştiği tarihten başlatmak, 5718 sayılı MÖHUK'un 59. maddesinin hükmüne, amacına ve gerekçesine aykırı olduğu gibi, bu uygulama sonucunda, 20-25 yıl önce yabancı ülkelerde boşanmış olan eşleri, bugün dahi mal rejimi tasfiyesi ya da katkı payı davaları ile karşı karşıya getirebileceği endişemizi belirtmek isteriz" görüşünü savunmuştur⁴⁷.

Hemen belirtmeliyiz ki Yargıtay ve doktrin uygulaması çerçevesinde belirtilen görüşler eksiktir. Zira, MÖHUK m. 8'den hareketle, zamanaşımına ilişkin bir uyuşmazlıkta sorun esasa uygulanacak hukuk ile bağlantılı olarak gündeme gelecektir. Yabancı mahkeme kararını verdikten sonra tanıma ve tenfiz süreleri bakımından uygulanacak hukuk, olayın esasına uygulanacak hukuk olacaktır. Yargıtay bir çok kararında hatalı olarak, yabancı mahkemede karar kesinleştikten sonra tenfiz aşamasına kadar geçen süre zarfında zamanaşımı sorununa Türk hukukunu uygulamaktadır. Bu yaklaşım hatalı olup, söz konusu durumda esasa uygulanacak hukukun geçerli olması gerekecektir.

Öte yandan, zamanaşımının başlangıcı olan süre kararın verildiği ülke mahkemesinin kararı vermesinden sonra başlayacaktır. Savunduğumuz görüşe göre yabancı ilâmlara ilişkin verilen kararlara ilişkin esasa ilişkin zamanaşımı, zamanaşımı müessesesinin Türk hukukunda kabul edilmiş tarzına uygun olarak, esasa uygulanacak hukuka göre tayin edilecektir⁴⁸.

Devletimizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin bu konudaki hükümleri saklıdır." düzenlemesi yer almaktadır.

⁴⁷ Şıpka, Şükran (2011), Türk Hukukunda, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar. 1. Baskı, İstanbul, s. 365.

⁴⁸ Sonuç bakımından aynı olmakla birlikte, yukarıda sözü edilen Yargıtay kararlarında karşı oy gerekçelerinde daire üyeleri, Yüksek Mahkemenin yabancı mahkeme ilâmla-

Yabancı mahkeme tarafından verilen ve kesinleşmiş ilâmlar hakkında, Türk mahkemelerince tanınma ve tenfiz kararı verilmedikçe Türk hukuku uyarınca kararın geçerliliği söz konusu olmayacaktır. Yabancı mahkeme kararının verilmesi ile Türkiye’de tanıma ve tenfiz edilmesi arasındaki dönemde, yabancı mahkeme kararına bağlı olarak Türkiye’de açılacak davalar herhangi bir şekilde işleme alınmayacaktır. Zira yabancı mahkeme tarafından verilen karar Türkiye’de tanınmadığı ve tenfiz edilmediği için yabancı hukukta yaratılan hukuki değişiklik Türk hukuku tarafından benimsenmeyecektir. Örnek olarak, boşanmaya bağlı şekilde Türkiye de açılacak tazminat, nafaka ve mal rejiminin tasfiyesi gibi bazı dava haklarının kullanılması imkânı, karar tanıma ve tenfiz edilmediği için söz konusu olmayacaktır. Bu ara dönemde açılan davaların, taraflar arasında evlilik devam ettiğiinden, yukarıda belirtilen davaların açılması için aranan ön koşul olan boşanma kararı gerçekleşmediğinden, açılan davalar reddedilecektir. O halde yabancı mahkeme ilâmı sonrasında yaratılan hukuki değişiklik, Türk hukukunda henüz karşılanmadığı için ara dönemde, yabancı mahkeme kararının sonuçlarından (örn. *mal rejimi tasfiyesi, nafaka, tazminat vb. talepler*) geçerli olacak işlemler bakımından zamanaşımı süresi işlemeyecektir. Aksi durumda yabancı mahkeme kararı sonrasında zamanaşımı süresinin devam etmesi halinde, zamanaşımının yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihte başlayacağından, tanıma tenfiz kararından sonra açılacak davaların zamanaşımı süresinin geçmiş olması sonucu ile karşılaşılması kaçınılmaz olacaktır. Yargıtay’ın çoğunlukla kabul ettiği bu görüş, hak sahibinin haktan yararlanmasına izin vermeden, zamanaşımını başlatmak demektir olacaktır. Bu durum en basit tabir ile hakkın özüne, hakkaniyete, toplum vicdanına ve adalete aykırı olacaktır. Evrensel hukuk genel prensibine göre; zamanaşımına bağlanan hakların kullanılmasında, zamanaşımı, söz konusu hakkın kullanılabilir duruma geldiği tarihte başlayacağı için bir hak kullanılabilir duruma gelmeden zamanaşımı işletilemeyecektir.

Bu noktada görüşümüze dair esas olarak şu hususu vurgulamak istiyoruz: Zamanaşımına dair esasa uygulanacak hukuka göre karar veril-

rinin tanıtılması ve tenfiz edilmesi için geçen sürenin tayininde Türk hukukunun uygulamasını kabul etmemiş; ancak, gerekçelendirmede hataya düşerek doğrudan işlemin esasına uygulanan hukuka göre belirleme yapacağı şeklinde görüş belirtmiştir. Dolayısıyla, Yüksek Mahkeme kararları sonuç ve gerekçe bakımından hatalı iken, karşı oy gerekçeleri sonuca giden yolda hatalıdır.

mesi sonrasında yabancı mahkeme kararının kesinleşmesi ile ilgili ülkede uyuşmazlık neticeye varacaktır. Kararın Türkiye'deki sonuçları bakımından ise zamanaşımının başlangıcı, kararın verildiği ülke mahkemesinin kararı onaylamasından itibaren olacaktır. Yabancı mahkemenin tanınması ve tenfizi hakkında Türk mahkemelerine başvurulması sonrasında, yabancı mahkemenin tenfizine ilişkin olarak zamanaşımını duracak, Türk mahkemesinde yabancı kararın tanınması ve tenfiz edilmesine dair süreç işlemeye başlayacaktır.

Görüşümüzün şu örnek ile somutlaştırılması uygun olacaktır: Yabancı mahkemede verilen boşanma kararına ilişkin mal rejimi tasfiyesi esasa uygulanacak hukukun hükümlerine göre belirlenecektir. Bu sürecin işlemesi ise yabancı mahkemede verilen kararın kesinleşmesinden itibaren başlayacaktır. Süre başladıktan sonra Türk mahkemelerinde kararın tanınması veya tenfizi istenecek, söz konusu talep istendiğinde zamanaşımı kesilecektir. İşlemin esasına uygulanacak hukuka göre kesilen zamanaşımı süresinden sonra, kararın tanınması ve tenfizi aşaması devreye gireceği için Türk hukuku çerçevesinde ilgili hükme ilişkin zamanaşımı süreleri işlemeye başlayacaktır. Zamanaşımının kesilmesi sonrasında, taraflar mahkemeye ilişkin diğer taleplerini sunabilecek, böylece hak kaybı meydana gelmeden taraf ve milletlerarası özel hukuk hakkaniyetinin tesis edilmesi mümkün olacaktır.

Öte yandan MÖHUK m. 59'a göre, yabancı ilâmın kesin hüküm veya kesin delil etkisi, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren hüküm ifade edecektir. Ancak, hakkın var olması ile Türkiye'de talep edilebilme durumunu ayırmak gerekir⁴⁹. Yabancı ilâma dayanan bir hakkın Türkiye'de talep edilebilmesi için, hakkın niteliğine göre Türkiye'de yabancı ilâmın tanınması veya tenfizine karar verilip, verilen kararın kesinleşmiş olması gereklidir. Buna karşılık, hakkın doğmuş veya mevcut olup olmadığı ise, kesin hükme bakılarak değerlendirilecek; bu durumda yabancı ilâma ve onun kesinleşme tarihine bakılması ve hakkın niteliğine göre ayırım yapılması gerekecektir.

⁴⁹ Benzer yönde görüş için Yargıtay 8. HD. E. 2013/17758, K. 2014/2032, T. 17.2.2014 kararın karşı oy gerekçesine bakınız.

B. Yabancı Mahkeme Kararının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Zamanaşımı

Yabancı bir mahkemede verilen kararın Türkiye’de tanıma ve tenfiz edilmesi hakkında kararın verildiği mahkemenin hukuku tatbik edilecektir. Keza Türk mahkemesinde verilen bir kararın yabancı bir mahkemede tanınması ve tenfiz edilmesi, ilgili ülkede ayrıca bir düzenleme mevcut değil ise kararın verildiği ülke olarak Türk hukukuna göre zamanaşımı tayin edilecektir. Eğer ki yabancı mahkeme kararının verildiği ülke hukukunda bir süre öngörülmüş ise kararın Türk mahkemelerinde tanıtılması ve tenfiz edilmesi bu karar doğrultusunda olacaktır⁵⁰. Zira böyle bir durumda kararın verildiği ülke hukukuna göre uygulanabilirliği ortadan kalkan bir kararın, başka bir mahkemede tenfiz ettirilmek suretiyle uygulanması ve icra edilmesi hakkaniyete aykırılık doğuracaktır⁵¹. Böyle bir durumla karşılaşılması durumunda MÖHUK m. 55/2’ye dayanmak suretiyle tenfiz şartlarının bulunmadığını, yabancı mahkeme kararının kısmen veya tamamen yerine getirildiğini ya da yerine getirilmesi bakımından bir engel olduğu belirtilmek suretiyle itiraz mümkündür. Şu halde esas mahkeme tarafından verilen kararın, tenfiz ve icra zamanaşımının dolması m. 55/2’de belirtilen “...kararın yerine getirilmesine engel bir durumun...” varlığına örnek teşkil edecek bir hükümdür.

Yabancı mahkeme kararının tenfiz edilmesine ilişkin olarak, tenfiz zamanaşımını süresinin tayini hakkında kararı veren mahkemenin hukuku uygulanmalıdır. Zira söz konusu ülke hukukunun uygulanmasının en temel gerekçesi, yukarıda en başta belirttiğimiz zamanaşımı müessesinin maddi hukuk ve usul hukukuna dair var olan nitelik ayrımıdır. Kararı veren ülke mahkemesi esasa uygulanacak hukuktan farklı olarak kendi zamanaşımı düzenlemesi çerçevesi içinde usul hukuku veya maddi hukuka dair bir nitelendirme yapacaktır. Dolayısıyla, ilâmın tanıtılacağı veya tenfiz edileceği ülke mahkemesi onayı ile kesinleşeceği kabul edildiğine göre tenfiz edilmesine ilişkin zamanaşımı süresinin değerlendirilmesi kararı veren ülke mahkemesinin hukukuna göre olacaktır.

⁵⁰ Aynı yönde görüş için bkz. Şanlı, Cemal (2016), Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 6. Bası, İstanbul, s. 241; Doğan, İzzet (2010), Öğreti ve Uygulamada Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku, Ankara, s. 209.

⁵¹ Ekşi, s. 156.

Esas kararı veren mahkeme, kararın tenfiz edilmesi bakımından bir süre kabul etmiş ise bunun anlamı, yabancı unsurlu kararın ilgili ülkede tanıtılması ve tenfiz edilmesi ve icra edilmesi bakımından bir sürenin öngörüldüğü anlamına gelmektedir. Şu halde ilâmın verildiği ülke huku-ku uyarınca tenfiz süresi sona eren bir kararın, tenfiz ettirilmek suretiyle yabancı bir ülkede icra edilmesi, kendi ülkesinde icrası mümkün olmayan bir kararın icra edilmesidir ki, bu durum da asıl mahkemenin hukukuna aykırılık meydana getirecektir⁵².

Mahkeme kararının verildiği süre ile Türk mahkemelerinde tanıma-tenfiz işlemi için başvuru yapıldığında geçen sürenin uzunluğu ve kısalığı da değerlendirilmelidir. Aradaki sürenin çok uzun olması hakkın temini açısından taraflar arasında korunaksız bir durum meydana getirirken, çok kısa süreli zamanaşımı da davaların yabancı unsurlu olması dolayısıyla, ülkeler arasındaki ilişkilerin durumu, dava tarafların ülkeler arasında gidiş, geliş zorlukları göz önüne alındığında adil bir durum meydana getirmeyecektir.

C. İcra Zamanaşımı

Yabancı ilâmların Türk mahkemelerinde tanıtılması ve tenfiz edilmesi neticesinde söz konusu karar artık Türk hâkimince verilen bir karar gibi olur. Mahkeme, yabancı mahkeme kararını mühürler, tarih atar. Bundan sonra uyumsuzluğun Türkiye yolculuğu başlar ve yabancı mahkeme kararının Türkiye’de icra edilmesi için taraflar gerekli girişimlerde bulunur. İşte bu süreçte tamamen Türkiye sınırları içinde ve Türk hukukuna göre işlem tesis edilmesinin gerekliliği olarak Türk hukukunun zamanaşımı süreleri işlemeye başlar. Bu doğrultuda Türk hukukunda ilâmların işleme konulması hakkında İİK m. 39’da belirtilen 10 yıllık zamanaşımı ile hakların ve borçların talep edilmesine dair farklı genel zamanaşımı süresini belirten BK. m. 154 devreye girecektir.

Yargıtay’ın icra zamanaşımına ilişkin kararları incelendiğinde istikrarlı biçimde icra zamanaşımı ve BK. m. 154’ü uyguladığı görülmektedir. Söz konusu kararlarda Türk hakimi bilinçli bir şekilde zamanaşımı

⁵² Benzer yönde görüş için bkz. Ekşi, Nuray (2013), *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*, İstanbul, s. 156. Yazara göre zamanaşımının dolduğu bir ülke bakımından böyle bir durum ile karşılaşılması durumunda MÖHUK m. 55/2 uyarınca itirazda bulunulabilir.

sürelere riayet ettiği ve gerekçelendirdiği gibi kolayca kaçmak suretiyle, Türk hukukuna başvurma ihtiyacından mevcut kararların verildiğini belirtmek gerekecektir.

Yine Yargıtay'ın icra zamaşımı hakkında verdiği bir kararda özellikle aile ve şahsın hukukuna ait kararlarda Türk hukukunda geçerli olan zamaşımı ve hak düşürücü sürelerin mevcut olmaması halinin, yabancı unsurlu hukuki ilişkiler bakımından uygulanmasında kamu düzenine aykırılık meydana gelmeyeceğini belirtmiştir. Buna göre “Aile ve şahsın hukukuna dair ilâmlar zamaşımına uğramadığı gibi, ilâmların infazı için hak düşürücü süre de söz konusu değildir. (HUMK. md. 443/4, İİK. md. 39; BK. md.135/2). Talep, Yunanistan/Atina mahkemesinin Türk vatandaşı ergin kişinin Yunanistan vatandaşı tarafından evlat edinilmesine ilişkin 1976 tarihli kararının tanınmasına ilişkindir. Mahkemece, tanıma ve tenfiz isteminin talep tarihinde Türk kamu düzeni gözetildiğinde 10 yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle reddine karar verilmiştir. Mahkemenin 10 yıllık hak düşürücü süre gerekçesinin yasal bir dayanağı olmadığı gibi; kararda sözü edilen yabancı ilâmının Türk kamu düzenine neden aykırı olduğu da açıklanmamıştır. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun 18. maddesi; yabancı unsurlu evlat edinme işleminde hangi ülke hukukunun uygulanması gerektiği düzenlemiş; 5. maddesinde ise, yetkili yabancı hukukun bir hükmünün uygulanmasının Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde ilgili hükmün uygulanmayacağını öngörmüştür.” şeklinde karar verilmiştir⁵³.

D. İhtiyati Haciz ve İhtiyati Tedbir Kararları Açısından Zamaşımı

İhtiyati haciz, para alacaklarına ilişkin mevcut veya müstakbel bir takibin sonucunun güvence altına alınması için, mahkeme kararı ile borçlunun malvarlığına el konulmasını sağlayan geçici bir hukuki korumadır⁵⁴. İhtiyati haciz, İcra ve İflas Kanunu md. 257 vd. hükümlerinde

⁵³ Kazancı İçtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/2hd-2011-10335.htm>>, Erişim Tarihi: 28.02.2016.

⁵⁴ Özekes, Muhammed (1999), İhtiyati Haciz, Ankara, s. 12; Üstündağ, Saim (2004), İcra Hukukunun Esasları, 8. Bası, İstanbul, s. 400; Yılmaz, Ejder (2001), Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri, Ankara, s. 1078, Muşul, Timuçin (2001), Teorik ve Uygulu-

düzenlenmiştir. Bu doğrultuda henüz vadesi gelmemiş veya mevcut para alacakları için gündeme gelen ihtiyati haciz, yabancı unsurlu alacaklar için de söz konusu olmaktadır.

Türk hukukunda yabancı devlet mahkemelerinde veya hakem heyetlerinde görülen davalar bakımından, talep eden lehine ihtiyati tedbir verilmesi konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Yargıtay'ın birçok kararında bu husus vurgulanmıştır⁵⁵. Ancak davacının ihtiyati haciz kararı alabilmesi için davalının Türkiye'de mal, hak ve alacaklarının mevcut olması gerekmektedir⁵⁶. Böylelikle Türkiye'de yetkili mahkemeden ihtiyati haciz talep edilecektir. Türk hukukunda MÖHUK ve HMK'da doğrudan ihtiyati hacizler için yetkili Türk mahkemesi belirten bir düzenleme mevcut değildir. Şu halde en uygun çözüm HMK md. 9'dan hareket ederek ilgilinin Türkiye'den yerleşim yeri ve mutad meskeni olmaması durumuna binaen, her ne kadar doğrudan uyuşmazlık konusu olmasa da ihtiyati hacze binaen malvarlığının bulunduğu yer hukuku mahkemesinden ihtiyati haciz talep edilebilecektir⁵⁷.

lamalı İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul s. 1054; Özgürol, Serdar (1985), Haciz ve İhtiyati Haciz Üzerine, Adalet Dergisi C. 4, s. 42.

⁵⁵ Yargıtay 19 HD. E. 2008/4717, K. 2008/6504, T. 12.6.2008: "...Şahıs veya malvarlığı tehdit edilen kişilerin hukuki korumadan yararlanmamaları medeni milletlerin temel hukuk anlayışlarına aykırıdır. Toplum hayatının temel kuralları ve yabancıların haklarına saygı, esas davada yetkisiz olsalar bile geçici hukuki koruma tedbirleri söz konusu olduğunda mahkemeleri bu konuda yetkili kılmaktadır (İhtiyati tedbirlere ilişkin benzer açıklamalar için bkz. Ekşi, N.: Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, İstanbul 2000, s. 229). 1982 Anayasası'nın 2. maddesindeki "hukuk devleti" ilkesi ile güvence altına alınan, "bireylere etkin hukuki güvenlik sağlanması" esası, lex fori'nin aradığı belli şartların gerçekleşmesi halinde esas davada yetkili olmayan Türk mahkemesi tarafından da dikkate alınmak zorundadır (İhtiyati tedbirlere ilişkin benzer açıklamalar için bkz. Şanlı, C.: Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Çözüm Yolları, İstanbul 2005, s. 179-183). Bu açıklamalar çerçevesinde yerel Ticaret Mahkemesinin, Bankanın Türkiye'de ihtiyati haciz talep etmeye hakkı olduğu ve söz konusu ihtiyati haciz talebine ilişkin olarak İcra ve İflas Kanunu'nun uygulanması yönündeki değerlendirmesi usul ve yasaya uygun bulunmuştur..." Kazancı İçtihat Bankası, <<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/19hd-2008-4717.htm>>, Erişim Tarihi: 28.02.2016. Ayrıca benzer kararlar bkz. Yargıtay HGK, E. 1998/12-287, K. 1998/325, T. 6.5.1998, Yargıtay Kararları Dergisi-1998, s. 1269.

⁵⁶ Süral, Ceyda (2012), Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 100, s. 198.

⁵⁷ Benzer görüş için bkz. Süral, s. 199.

Öte yandan asıl davanın Türkiye’de görülmemesi durumunda ihtiyati haczi tamamlayan muamelenin ne şekilde yapılacağı sorununu gündeme getirmektedir. Davacı, davalının Türkiye’deki mal ve alacaklarını kaçırmaması ihtimali halinde önce Türkiye’de ihtiyati haciz alıp, sonrasında yetkili mahkemede ihtiyati tedbire başvurması mümkündür. Şu halde dava açılmadan veya icra takibine başlanmadan evvel ihtiyati haciz yaptırmış olan alacaklı; haczin tatbikinden, haciz gıyabında yapılmışsa haciz tutanağının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde ya takip talebinde (*haciz veya iflas*) bulunmaya veya dava açmaya mecburdur (m.264/1)⁵⁸. İhtiyati haciz kararının Türk hukuku uyarınca alınması ve esas hakkında *lex fori*’nin uygulanması nedeniyle, yetkili yabancı mahkemede esas davanın açılması için tabi olunacak süre İİK. m. 264/1 olacaktır.

Söz konusu durum dava açıldıktan sonra istenilen ihtiyati hacizler için de geçerlidir. Açılan dava sırasında alacaklı, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını istemeye mecburdur (İİK m. 161). Aksi halde ihtiyati haciz kararı kendiliğinden kalkacaktır. Şu halde ihtiyati haczin icrası bakımından işleyecek olan on günlük sürenin ne zaman başlayacağı belirlenmelidir. Kanaatimizce, haczin icrası bakımından sürenin başlangıcı, yabancı mahkeme kararının tanıma/tenfiz edilmesi sonrasında işleyecektir. Keza, yabancı mahkeme kararının Türkiye’de geçerliliği tanıma/tenfiz işlemi sonrasında meydana geleceğinden hareketle bu sonuç en makul sonuçtur. Aksi halde, dava sonuna kadar devam eden ihtiyati haczin davacının alacağını elde etmesini garanti etmesi mümkün olmayacaktır. Ancak, davalının uzun süre tenfiz davası açmaması ve ihtiyati haczin devamı süresinin aşırı uzaması da ihtimal dâhilindedir⁵⁹. Yine, on günlük sürenin yabancı mahkemenin kararını verdiği tarihten itibaren başlaması, ihtiyati haczin icrası bakımından oldukça kısa bir süreye tekabül etmesi dolayısıyla hak kaybına yol açabilecektir⁶⁰. Bu konuda, özellikle tahkim yargılaması için kabul edilen otuz günlük sürenin (Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK) m. 10/A-2),

⁵⁸ Yedi günlük sürenin kısa ve yetersiz olduğu doktrinde savunulmaktadır. Bkz. Süral, s. 199.

⁵⁹ Benzer görüş ve kanunda düzenleme yapılması hakkındaki değerlendirmeler için bkz. Süral, 200. Ayrıca bkz. Özkes, s. 369.

⁶⁰ Süral, s. 199.

yabancı mahkemece verilen ihtiyati haciz kararlarının icrası bakımından da geçerli olması önerilebilir.

Yukarıdaki açıklamalar ihtiyati tedbirler için de geçerlidir. İhtiyati tedbir, mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebilir (HMK m. 389). İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir. Türk hukukunda ilk derece mahkemelerinin yabancı mahkemenin veya hakem heyetinin yetkilendirilmesi durumunda Türk mahkemelerinin ihtiyati tedbir kararı veremeyeceğine ilişkin kararlar mevcuttur⁶¹. Hâl böyle olunca yabancı unsurlu davalar bakımından HMK ve MÖHUK kapsamında özel bir düzenlemenin olmadığı görülmektedir. HMK m. 390 hükmü yabancı unsurlu ihtiyati tedbir talepleri bakımından amaca uygun olarak yorumlanmak kaydıyla uygulanabilir. O halde yabancı unsurlu uyuşmazlıklar bakımından dava açılmadan evvel alınan ihtiyati tedbir kararlarının akabinde iki hafta içinde yetkili yabancı mahkemede asıl davanın açılması gerekmektedir. Bu itibarla esas hakkında yetkili davanın açılması durumunda, derhal dosyaya tedbir talebinin/kararının eklenmesi ve ibraz edilmesi gerekmektedir⁶². Hak düşürücü süre niteliğinde olan bu sürenin başlangıcı kararın mahkemeden alındığı tarih olmaktadır. Görüldüğü üzere ihtiyati tedbir kararları bakımından kararın uygulama süresi açısından herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

⁶¹ "...İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir. ... HMK uygulamasından esas ve usul bakımından Türk mahkemelerinin dava öncesinde veya dava sırasında tedbir kararı vermesi imkanı ortadan kalktığı, tedbir kararının görevli ve yetkili mahkeme tarafından verileceği, görevli ve yetkili mahkeme ise Uluslararası Pamuk Birliği Tahkim Mahkemesi olduğu anlaşılınca, ihtiyati tedbir ve haciz kararının reddine karar vermek gerekmiştir." Şanlıurfa 3. Asliye Hukuk Mahkemesi Değişik iş 2012/190, K. 2012/189, T. 9.11.2012. Kararın ayrıntısı ve değerlendirilmesi için bkz. Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, s. 471.

⁶² Şanlı/Esen/Ataman-Figenmeşe, s. 473.

E. Tahkim Yargılaması Bakımından Zamanaşımı

Tahkim yargılaması bakımından zamanaşımı sorunu doktrinde ve yargı kararlarında yeterince tartışılmamıştır. Zira, bu konunun tartışılmamasının esas nedeni milletlerarası tahkimde, gerek kurumsal gerek *ad hoc* olarak görülen yargılamalarda hakemlerin esas aldıkları tahkim kurallarına dayanarak uygulanacak hukuka uygun olarak uyumsuzluğun esasını tayin etmeleridir. Bu durumda da hakem yargılamasında işin esasına uygulanan hukuka göre taraflarca def'i olarak ileri sürülemeyen zamanaşımı itirazının, daha sonradan milli mahkemede hâkimin önüne tanıma ve tenfiz davası şeklinde gelmesi esnasında hâkim tarafından incelenemeyecek oluşudur. Türk hukuku açısından mesele incelendiğinde Türk hâkimi hakem kararlarının tanınması veya tenfiz edilmesine ilişkin karar verirken, öncelikle uluslararası antlaşma ve ikili antlaşmalar ışığında, eğer antlaşma yok ise MÖHUK'un hakem kararlarının tanınması ve tenfiz edilmesine ilişkin koymuş olduğu kurallara dayanarak karar verecektir. Hâkim *revision* yasağı nedeniyle işin esasına giremeyecek, kanunda yazan şartların varlığını veya yokluğu re'sen veya taraf itirazları ile inceleyecektir. Bu nedenle de zamanaşımı bakımından bir inceleme doğrudan Türk hâkimi bakımından yapılamayacak; hatta, tarafların, talebin zamanaşımına uğradığı yönündeki def'i de hâkimin esasa girme yasağı nedeniyle kendine uygulama alanı bulamayacaktır.

Tahkim yargılaması bakımından zamanaşımı konusu kanaatimizce iki durumda gündeme gelebilir. İlk olarak tanıma/tenfiz zamanaşımıdır. Buna göre taraf, hakem kararını aldıktan uzunca bir müddet sonra kararı tanıma/tenfiz ettirmek ister ise karşı taraf bu noktada tanıma ve tenfiz zamanaşımını gündeme getirebilecektir. Esasında söz konusu durum, yukarıda etraflıca açıklanan⁶³ konudan farklı değildir. Şöyle ki, yukarıda da bahsedildiği üzere tanıma ve tenfiz zamanaşımı bakımından esas olan mahkemenin vermiş olduğu karardır. Yabancı hakem mahkemesi kararını verdikten sonra, bu kararın icra edilmesi için tanıtılması veya tenfiz edilmesi gerekmektedir. Bu noktada kararın verilmesi sonrasında tanıma ve tenfiz davası arasında ne kadar sürenin geçeceği ve zamanaşımına tabi olup olmayacağı konusu işlemin esasına uygulanacak hukuka tabi olacaktır. O halde hakem mahkemesinden bağımsız bir durumun ortaya çıktığı görülmektedir. İşlemin esasına uygulanacak hukuk bakımından

⁶³ Bkz. IV-B.

tenfiz zamanaşımı geçmiş ise talep yerine getirilmeyecektir. Öte yandan, eğer ki kurumsal bir tahkim var ise kurumsal tahkim çerçevesinde, kurum kararının ne kadar sürede tanıtılacağı ve tenfiz edileceği belirlenmiş ise belirtilen süreler zarfında talebin yerine getirilmesi gerekecektir.^{64 65}. Bir diğer ifade ile tahkim yargılamasının kendisine has özel bir yargılama prosedürü geliştirmesi nedeniyle, istisnai olarak tahkimin esasına uygulanacak hukuk veya kurumsal tahkim kurallarının düzenlemeleri çerçevesinde tenfiz zamanaşımı değerlendirmesi yapılacaktır.

Tahkim bakımından zamanaşımın gündeme geleceği ikinci durum kamu düzenine aykırılık müessesidir. Gerek yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusunda New York Konvansiyonunda gerekse MÖHUK ilgili hükümler bakımından kabul edilen, yabancı hakem mahkemesi tarafından verilen kararın tanıma ve tenfiz ülkesi bakımından kamu düzenine aykırı olmaması şartı zamanaşımı bakımından gündeme gelebilir. Hakem mahkemesi önünde davaların çok geç süreler içerisinde ileri sürülmesi ya da kararın verilmesi sonrasında uzunca bir süre tanıma ve tenfiz ettirilmemesi halinde zamanaşımının ne şekilde tayin edileceği sorunu ortaya çıkabilecektir. Sözü geçen sürelerin çok uzun veya çok kısa süreler içermesi de kamu düzenini ihlal eden unsurlardan biri olacaktır. Şu halde tahkim yargılamaları bakımından da yukarıda esas-tenfiz-icra zamanaşımı konularında belirttiğimiz görüşleri tekrar belirtmek isteriz. Zamanaşımı sürelerinin tayini hakkında hüküm zamanaşımı

⁶⁴ Milletlerarası Ticaret Odası Tahkim Kuralları, ICSID kuralları vb. kurumsal tahkim merkezleri, esasa uygulanacak hukuk noktasında özellikle tarafların seçimlerine öncelik tanımışlardır. Örneğin, ICSID tahkiminde esasa uygulanacak hukuk Anlaşmanın 42. maddesi çerçevesinde tarafların seçimine bırakılmış, eğer tarafların bir hukuk seçimi veya geçerli bir hukuk seçimi yok ise o halde taraf devletin hukukunun esas alınmasını benimsemiştir. Görüldüğü üzere kurumsal tahkim merkezleri de tanıma ve tenfiz bakımından doğrudan bir süre vermekten kaçınmış, süreler konusunu işin esasına uygulanacak hukuka bırakmışlardır. O halde, zamanaşımının Türk hukuku bakımından maddi hukuka ait bir müessese olması münasebetiyle konusunda esasa uygulanacak hukuk etkili olacaktır.

⁶⁵ Bu noktada özellikle uygulama alanının genişliği bakımından önem arz eden bir konu olması nedeniyle ICSID hakem mahkemesinden verilen kararların niteliği gereği, Anlaşmaya taraf her ülkede kararın icra edilebilmesi olanağı çerçevesinde, kararın icra edileceği ülke de zamanaşımı incelemesi bakımından doğrudan kendi hukuku uyarınca hareket edemeyecek, yine işlemin esasının uygulanacağı hukuka tabi olacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tuygun, Salih (2007), ICSID Tahkimine İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi, İzmir, s. 142 vd.

bakımından Yargıtay'ın eski tarihli genel kurul⁶⁶ kararında değindiği ve kararların milliyetini tayin etme özelliğine haiz “*yabancı kanunlarının otoritesi altında verilmiş hakem kararlarına*” ifadesi hakem kararlarının tenfiz edilmesi süresini tayin edecektir. Zira etraflıca açıkladığımız üzere kurumsal tahkim merkezi kararı olsa da bir başka devlet veya kurum otoritesi altında verilen kararların tanınması ve tenfizi bakımından geçen süre, otorite sahibi ülke zamanaşımı kurallarına göre verilecektir. Bu noktada işlemin esasın uygulanan hukuktan bağımsız olarak, hüküm statüsü bakımından zamanaşımı sürelerinin geçerliliği kararı veren ülke hukukuna göre tayin edilecek, kararların icrası bakımından da Türk hukukunun İİK m. 39 ve BK. m. 154 hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

F. Yabancı Unsurlu Hukuki İlişkiler Bakımından Zamanaşımının Durması ve Kesilmesi

Zamanaşımını durduran sebepler bakımından TBK md. 153/6 uyarınca kanun koyucu sadece Türk mahkemelerinde talep veya davanın ileri sürülmesi imkânının olmadığı durumlarda zamanaşımının duracağına ilişkin bir düzenleme yapmıştır. Belirtilen düzenleme içerisinde doktrinde ikili bir ayırım yapılmak suretiyle değerlendirme yapılmıştır⁶⁷. İlk olarak Türk mahkemelerinde dava açma imkânının olmaması halini bir imkânsızlık sebebi olarak değerlendiren görüş uyarınca, tarafın Türk mahkemelerinde dava açmaması kural olarak objektif veya subjektif

⁶⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 7.11.1951 tarih ve Esas/126, Karar/109 sayılı, aşağıda metni yazılı kararı ışık tutmuştur: “Hakemlerin tabiiyeti ve hakem kararının verildiği yer bakımından hakem kararına yabancılık vasfı izafe edilemez (1958 tarihli New York Konvansiyonu bu görüşü benimsememiştir) ise de tahkimnamenin ve esas mukavelenin tabi olduğu kanun bakımından hakem kararının yabancılık vasfı münakaşa olunabileceğine ve bir hakem kararı yabancı bir kanun otoritesi altında verilmiş ise, o karar yabancı hakem kararı sayılabileceğine, icra mahalli Arjantin olan ve orada tanzim edilen, Türk kanunlarına atf yapmayan ve tahkim şartını muhtevi mukaveleden doğan ihtilafın halline dair olan hakem kararının yabancı bir hakem kararı olduğu muhakkak bulunduğu ve HUMK'nun tahkime ait hükümleri şekle tahalluku hasebiyle Türk kanunlarının otoritesi altında verilmiş hakem kararlarına münhasır olduğuna ve yabancı hakem kararları, tenfiz usulüne tevfikan Türk Kazai mercilerince incelenmek tenfizi lüzumuna karar verilmedikçe Türkiye’de icra olunamayacağına... oy çokluğu ile karar verildi”. Birsal, M. Tefvik (2005), Türkiye’de Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinin Anayasal ve Küresel Boyutları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İrfan Baştuğ Anısına Armağan, C. 7, s. 8.

⁶⁷ Erdem, s. 256 vd.

sebeplere dayanacak bir sebebe ilişkin olmalıdır⁶⁸. O halde bu durum uyarınca kural olarak tarafın yabancılik unsuru içeren bir talebi olmakta, örneğin deprem, yangın vb. dava açmanın imkânsızlığının söz konusu olması durumunda zamanaşımının duracağı kabul edilmektedir⁶⁹.

İkinci olarak ise içinde yabancılik unsuru olan uyuşmazlıklar bakımından Türk mahkemelerinde dava açılmaması, zamanaşımını kesen bir sebep olarak takdir edilir mi sorusu gündeme gelmiştir. Bu duruma karşılık olarak Oğuzman, fili bir durum olarak borçlunun Türkiye sınırları içinde herhangi bir yersel irtibatının olmamasının Türk mahkemelerinde dava açmanın önünde fiilen bir imkânsızlık meydana getirdiğini belirterek, yetkili bir mahkeme olmaması dolayısıyla, Türk mahkemelelerinin milletlerarası yetkisinin yokluğunu belirterek zamanaşımının durabileceğine değinmiştir⁷⁰. Erdem, borçlunun Türkiye’de yeterli malının olduğu ve ihtiyati haciz kararı almanın mümkün olması hali bakımından zamanaşımının durmasının mümkün olmadığını belirtmektedir⁷¹. Ancak yazara göre zamanaşımının durması bakımından alacaklının, borçluya ilişkin yeterli araştırma yapması ve malvarlığının bulunduğuna dair bir kanaatinin olması gerekmektedir⁷². Alacaklı, gerekli araştırma yapmadan sadece borçlunun yurt dışında yaşaması veya işinin, mutad işyeri/meskeninin yurt dışında olmasına dayanarak zamanaşımının durduğuna ilişkin talepte bulunması söz konusu olmamalıdır⁷³. Söz konusu görüşün haklı olarak dile getirdiği üzere salt milletlerarası yetki gibi her ülkenin esasında kendi egemenlik hakkına dayanarak belirlemiş olduğu kurallara içinde zamanaşımı gibi alacaklı ve borçlu bakımından koruyucu bir etkisi olan müessesenin duracağına dair yorum yapmak günümüz şartlarında hakkaniyetli değildir. Şu halde borçlunun Türkiye sınırlarında mevcut ve yeterli malvarlığının olması ve bu malvarlığına ihtiyati haciz koymak suretiyle alacağı teminat altına alıcı geçici tedbir kurumunun

⁶⁸ Erdem, s. 257.

⁶⁹ Erdem, s. 257.

⁷⁰ Oğuzman/Öz, s. 700.

⁷¹ Erdem, s. 257.

⁷² Erdem, s. 257.

⁷³ Federal Mahkeme, sadece malvarlığının olmasını yeterli görmemekte, ayrıca bu malvarlığına dair cebri icra faaliyetinin de mümkün olmasını aramaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem, s. 257.

işletilmesi halinde zamanaşımının duracağından bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Zamanaşımın kesilmesi sebepleri bakımından TBK'nın 154. maddesi uyarınca, alacaklının dava veya def'i yolu ile mahkemeye veya hakeme başvurması halinde zamanaşımının kesileceği hükmü düzenlenmiştir. Türk mahkemelerine veya Türk hakem heyetine başvurulması durumunda meydana gelecek olan bu hâl, yabancı bir mahkeme veya hakem heyetine başvuru olması durumunda ne olacağı kanun tarafından düzenlenmediği için doktrinde farklı görüşler dile getirilmiştir. Özellikle Alman doktrininde dile getirilen görüşler bakımından incelendiğinde⁷⁴ zamanaşımının kesilmesi müessesesi bakımından tıpkı milletlerarası derdestlik kurumuna benzer bir inceleme yapıldığı görülmektedir. Milletlerarası derdestlik kurumunda var olan görüşlerden⁷⁵ biri de özellikle İsviçre hukukunda hâkim olduğu üzere, yabancı mahkemede dava açılması sonrasında Türk mahkemelerinde dava açılması durumunda, husumetin Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfiz ettirilmesi imkanının varlığına bakılır. Eğer ki, Türk mahkemelerinde tanınması ve tenfizi kabil bir karar var ise o halde derdestlik kabul edilecektir⁷⁶. Tıpkı derdestlikte olduğu gibi zamanaşımının kesilmesi bakımından da benzer bir yapı öngören bu görüş, tanınması ve tenfizi kabil bir kararın varlığı halinde yabancı mahkemede açılan davanın zamanaşımını keseceğini kabul etmektedir⁷⁷. Buna karşılık, zamanaşımının Türk hukukunda ve Alman hukukunda maddi hukuka ait bir düzenleme olması ve davanın esasına ait incelemenin ön inceleme aşamasında yapılmasının mümkün olmaması, esasa ilişkin incelemenin ancak hâkimin tahkikat aşamasında incelemesinin mümkün olduğu kabul edildiğinde, hâkimin tanıma ve tenfizi kabil bir kararın olup olmadığına ilişkin incelemeyi henüz davanın başında yapması mümkün görünmemektedir⁷⁸.

⁷⁴ Görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan, s. 258.

⁷⁵ Diğer görüşler için bkz. Akıncı, Ziya (2002), Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik, Ankara, s. 39; Doğan, Vahit (2002), Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması, MHB, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, C. 22, S. 2, s. 125 vd.

⁷⁶ Ayrıntılı görüş için bkz. Şanlı 332 vd.

⁷⁷ Erdoğan, s. 258.

⁷⁸ Benzer tereddüt derdestlik bakımından da ileri sürülmüştür. Bkz. Huysal, Burak (2011), 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Getirilen Yenilikler Işığında

İsviçre hukukunda yabancı bir devlette açılan davanın zamanaşımını kesip kesmeyeceği konusunda farklı bir görüş ileri sürülmüştür. Buna göre yabancı bir mahkemede açılan dava, İsviçre kanunları uyarınca, İsviçre hâkiminin inceleme yetkisi içinde ise açılan dava ile zamanaşımı kesilecektir⁷⁹. Bu noktada özellikle şu husus belirtilmelidir ki, İsviçre Federal Devletler Özel Hukuku Kanunu uyarınca yabancı mahkemenin milletlerarası yetkisi burada tayin edilmemektedir. İsviçre Federal Kanunu'na göre yabancı bir kararın İsviçre'de tanınması ve tenfizinin istenmesi için kararın haklı bir durum meydana getirmesi istenmektedir. Şu halde yabancı bir mahkemede verilen karar haklı bir durum meydana getiriyor ise yetkili olduğu kabul edilmektedir. Hal böyle olunca da yabancı mahkemede verilen haklı bir karar sonucunda milletlerarası yetki tesis edilmiş olmakta, böylece zamanaşımının kesileceği savunulmaktadır⁸⁰.

Türk hukukunda yabancı mahkemede açılan davanın zamanaşımını kesip kesmeyeceği konusunda görüş birliğinden bahsetmek güçtür. Bir görüş yabancı mahkemede açılan davanın Türk hukukunda zamanaşımını hiçbir surette kesmeyeceğini, zira yabancı mahkemede davanın açılması işleminin taraf usuli işlemi olduğu, usul işlemlerinin *lex foriye* tabi olması gerektiği, bu nedenle de yabancı mahkemede açılan davanın Türk hukukunda var olan zamanaşımı müessesine etkisi olmayacağını savunmaktadır⁸¹. Bir diğer görüş ise zamanaşımının kesilmesi noktasında sadece tek bir durum olduğunu, bu durumun ise Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini kaldıran bir yetki sözleşmesi yapılması sonrasında, yetki sözleşmesi ile tayin edilen yabancı mahkemenin yetkisizlik kararı vermesi sonrasında, dava tekrar Türk mahkemelerinin önüne geldiğinde yabancı devlet mahkemesinde açılan davanın zamanaşımını kesitiğinin kabul edileceği, eğer zamanaşımı süresi dolmuş ise şu durumda TBK md. 158 uyarınca munzam zamanaşımı süresinin devreye gireceği-

Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler, Milletlerarası Hukuk Bülteni, Y. 31, S. 2. s.72 vd.

⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan, Ersin/Karaşahin, Y. Alperen (2016), Yabancı Mahkemede Açılan Davalarda Zamanaşımının Kesilmesi, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, C. 12, S. 33, s. 69.

⁸⁰ Erdoğan/Karaşahin, s. 70.

⁸¹ Erdem, s. 292; Şanlı, Cemal (1989), Milletlerarası Akitlerde Zamanaşımı, İstanbul Barosu Dergisi, s. 637.

ni savunmaktadır⁸². Nihayet, son görüş ise yabancı mahkemede veya hakem mahkemesinde açılan dava her ne surette olursa olsun, dava açma ve hak arama amacı dile getirildiği ve bu amaç doğrultusunda fiili olarak hareket edildiği gerekçesiyle zamanaşımının kesileceğini belirtmektedir⁸³.

Konu ile ilgili olarak Yargıtay'ın vermiş olduğu çok fazla karar bulunmamaktadır. Yargıtay'ın özellikle mal rejiminden kaynaklanan davalar bakımından mal rejimine ilişkin zamanaşımının ne zaman başlayacağı noktasında tereddütlü kararları bulunmaktadır. Söz konusu durum daha çok icra ve ilâm zamanaşımına dahil hususlardan olması münasebetiyle üzerinde durulmayacaktır. Ancak Yargıtay'ın eski tarihli vermiş olduğu bir kararında belirttiği üzere eşler yabancı ülke mahkemesinde boşanmışlar ve karar Türkiye'de tanınmış veya tenfiz edilmiş ise artık değere katılma alacağı yönünden dava açma süresi yabancı mahkemenin boşanmaya dair kararının o ülkede kesinleştiği tarihten itibaren başlayacağı görüşündedir⁸⁴. Söz konusu kararın mefhumu muhalifinden anlaşıldığı üzere yabancı mahkemede açılan dava Türk hukuku uyarınca zamanaşımını kesmemektedir⁸⁵.

Sonuç

Yargıtay kararlarında yabancı unsurlu uyuşmazlıklara ilişkin zamanaşımı sorunlarını değerlendirdiğimiz çalışmamızın kapsamı üç ana esasta toplanmaktadır. İlk olarak esasa ilişkin zamanaşımı müessesinde, MÖHUK m. 8'e dayanarak zamanaşımının esasa uygulanacak hukuka tâbi olması kabul edilirken; kararın Türkiye'deki sonuçları bakımından ise zamanaşımının başlangıcı, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren olacaktır. Yargıtay kararlarında, en çok bilinen hukuk olması dolayısıyla Türk hukukunun zamanaşımı hükümleri doğrudan

⁸² Nomer, s. 218.

⁸³ Şanlı/Esen/Figenmeşe, s. 101; Tekinalp/Uyanık-Çavuşoğlu, s. 101; Çelikel/Erdem, s. 200.

⁸⁴ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi E. 2010/1855, K. 3896, T. 13.07.2010; Yargıtay Kararlar Dergisi Cilt 37, Sayı 2, s. 243-245.

⁸⁵ Benzer görüşler için bkz. Şimşek Mustafa (2012), Uygulamada Mal Rejimi Davaları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 99, s. 395; Günarlan, B. Fatma (2015), Değer Artış Payı Alacağı ve Katılma Alacağında Zamanaşımının Tabi Olduğu Süreler, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 6, S. 22, s. 499.

uygulanmakta, bu noktada kolayca kaçılmak suretiyle hareket edildiği görülmektedir. Halbuki, milletlerarası özel hukuk hakkaniyeti gereği, esasa uygulanan hukukun zamanaşımı hükümleri, olaya uygulanarak çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Yine zamanaşımına ilişkin sürenin ne zaman başlayacağı konusu da Yargıtay kararlarında çokça karıştırılmıştır. Yüksek Mahkemenin eski tarihli kararlarında MÖHUK m. 59 ve Nüfus Hizmetleri Kanununun ilgili hükümlerine uygun olarak, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği tarihi zamanaşımının başlangıcı kabul ederken; son zamanlarda verdiği kararlarında ise Türkiye’de kararın tanınması ve tenfiz edilmesi sonrasında zamanaşımının başlayacağı kabul edilmektedir. İçtihat değişikliği yönündeki bu yeni uygulama, yukarıda sözünü ettiğimiz kanun hükümlerinin dayanağı olan amaca, kanunlar ihtilafı hukuku ve milletlerarası usul hukukunun kuram ve metodolojisine aykırıdır. Kanaatimizce MÖHUK m. 59 uyarınca yabancı mahkemede verilen karar ile bağlantılı yeni bir davanın açılması bakımından zamanaşımı süresine, uyuşmazlığın esasına uygulanan hukuk tatbik edilecek, zamanaşımı süresi de yabancı mahkeme kararının verildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Asıl meseleye ilişkin yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi hakkında Türk mahkemelerine başvurulması durumunda zamanaşımını kesilecektir. Başka bir ifade ile Türk mahkemelerinde açılacak nafaka, mal rejimi tasfiyesi gibi asıl meseleyle bağlantılı davalar için zamanaşımı süresi kesilecek, Türk mahkemesinde asıl meseleye ilişkin yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfiz edilmesine dair sürecin tamamlanması beklenecektir. Bu sürece bağlı olarak yabancı mahkeme kararının tanınması veya tenfizi neticesinde, yabancı mahkeme tarafından verilen kararın hukuki görünüşü Türk mahkemeleri tarafından da kabul edilerek, yabancı mahkeme kararının sonuçlarının uygulanması açısından elverişli ortam meydana gelecek ve asıl meseleyle bağlantılı davaların açılması söz konusu olabilecektir.

İkinci olarak yabancı mahkeme kararının tenfiz edilmesine ilişkin olarak, tenfiz zamanaşımını süresinin tayini hakkında kararı veren mahkemenin hukuku uygulanmalıdır. Kararı veren ülke mahkemesi esasa uygulanacak hukuktan farklı olarak kendi zamanaşımı düzenlemesi çerçevesi içinde bir nitelendirme yapacaktır. Bir kararın tanınması ve tenfizi için zamanaşımı süresi öngörülmesi, yargılama hukuku çerçevesinde ele alındığından bu süre hakkında söz sahibi olacak hukuk, kararı veren mahkemenin hukuku olacaktır. Esas kararı veren mahkeme, kararın tenfiz edilmesi bakımından bir süre kabul etmiş ise bunun anlamı, yabancı

unsurlu kararın ilgili ülkede tanıtılması ve tenfiz edilmesi bakımından bir sürenin öngörüldüğü anlamına gelmektedir. Şu halde ilâmın verildiği ülke hukuku uyarınca tenfiz süresi sona eren bir kararın, tenfiz ettirilmek suretiyle yabancı bir ülkede icra edilmesi, kendi ülkesinde icrası mümkün olmayan bir kararın icra edilmesidir ki, bu durum da asıl mahkemenin hukukuna aykırılık meydana getirecektir.

Nihayet, yabancı ilâmın Türk mahkemelerinde tanıtılması ve tenfiz edilmesi neticesinde söz konusu karar artık Türk hâkimince verilen bir karar gibi olur. Mahkeme, yabancı mahkeme kararını mühürler, tarih atar. Bundan sonra uyuşmazlığın Türkiye yolculuğu başlar ve yabancı mahkeme kararının Türkiye’de icra edilmesi için taraflar gerekli girişimlerde bulunur. İşte bu süreçte tamamen Türkiye sınırları içinde ve Türk hukukuna göre işlem tesis edilmesinin gerekliliği olarak Türk hukukunun zamanaşımı süreleri işlemeye başlar. Bu doğrultuda Türk hukukunda ilâmın işleme konulması hakkında İİK m. 39 belirtilen 10 yıllık zamanaşımı ile hakların ve borçların talep edilmesine dair farklı genel zamanaşımı süresini belirten BK. m. 154 devreye girecektir.

KAYNAKÇA

Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kamil/Deren-Yıldırım, Nevhis (2012), Medeni Usul Hukuku Esasları, 9. Bası, İstanbul.

Akçay, Engin (2010), Türk Borçlar Kanunu’na göre Zamanaşımı, İstanbul.

Akıncı, Ziya (2002), Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik, Ankara.

Akil, Cenk (2012), Yargıtay Kararları Işığında Zamanaşımı Def’inin Islah Yolu ile İleri Sürülüp Sürülemeyeceği Meselesi, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. II, S. 2, s. 1-15.

Ansay, Sabri Şakir (1960), Hukuk Yargılama Usulleri, 6. Bası, Ankara.

Aygün, Mesut (2008), Milletlerarası Özel Hukukta Kambiyo Senetleri (Kambiyo Senetleri), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aygün, Mesut (2012), Güncel Gelişmeler Işığında Çekten Doğan Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hukukun Tespiti (Çek), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 61, S. 3, s. 925-972.

Bilgen, Mahmut (2009), Özel Hukukta Zamanaşımı, Ankara.

Birsel, M. Tevfik (2005), Türkiye’de Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinin Anayasal ve Küresel Boyutları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İrfan Baştuğ Anısına Armağan, C. 7, s. 1-38.

Çelikel, Aysel/Erdem, B. Bahadır (2016), Milletlerarası Özel Hukuk, 14. Bası, İstanbul.

Devres, M. N. (1936) “Ticarî Senetlerde Kanunlar İhtilâfı”, Adliye Ceridesi, S. 13.

Doğan, İzzet (2010), Öğreti ve Uygulamada Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku, Ankara.

Doğan, Vahit (2002), Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması, MHB, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, C. 22, S. 2, s. 121-147.

Doğan, Vahit (2015), Milletlerarası Özel Hukuk, Genişletilmiş 3. Bası, Ankara.

Ekşi, Nuray (2013), Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İstanbul.

Engin Akçay (2010), Türk Borçlar Kanunu’na göre Zamanaşımı, İstanbul.

Erdem, Mehmet (2010), Özel Hukukta Zamanaşımı, İstanbul.

Erdoğan, Ersin (2016), Medeni Usul Hukuku Kurallarının Yer Bakımından Uygulanması, Ankara.

Erdoğan, Ersin/Karavaşin, Y. Alperen (2016), Yabancı Mahkemede Açılan Davalarda Zamanaşımının Kesilmesi, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, C. 12, S. 33, s. 62-78.

Eren, Fikret (2015), Borçlar Genel Hukuku, 18. Baskı, Ankara.

Göğer, Erdoğan (1977), Devletler Hususi Hukuku-Kanunlar İhtilâfı, Dördüncü Bası, Ankara.

Gönen, Eriş (2004), Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Ankara.

Günarşlan, B. Fatma (2015), Değer Artış Payı Alacağı ve Katılma Alacağında Zamanaşımının Tabi Olduğu Süreler, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 6, S. 22, s. 495-526.

Huysal, Burak (2011), 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler, Milletlerarası Hukuk Bülteni, Y. 31, S. 2. s.71-100.

Kuru, Baki (2001) Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Bası, İstanbul, C. IV.

Muckleroy, M.J. (1956), Limitation OF Actions-Conflict Laws-Lex fori or lex Loci?, Texas Law Rewiew.

Muşul, Timuçin (2001), Teorik ve Uygulamalı İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul.

Muşul, Timuçin (2012), Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara.

Nomer, Ergin (2015), Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 21. Bası, İstanbul.

Nomer, Haluk (2015), Borçlar Genel Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş, 14. Baskı, İstanbul.

Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut (2015), Borçlar Genel Hukuku, Cilt. I.

Özdemir-Kocasakal, Hatice (1999), Kambiyo Taahhütlerinin Şekil Bakımından Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk, Prof. Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul.

Özekes, Muhammed (1999), İhtiyati Haciz, Ankara.

Özgürol, Serdar (1985), Haciz ve İhtiyati Haciz Üzerine, Adalet Dergisi C. 4, s. 31-55.

Paksoy, M. Sermin (2012), Zamanaşımından Feragat, İstanbul.

Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammed (2014), Medenî Usûl Hukuku, 13. Bası, Ankara.

Süral, Ceyda (2012), Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s. 168-216.

Şanlı, Cemal (1989), Milleterarası Akitlerde Zamanaşımı, İstanbul Barosu Dergisi.

Şanlı, Cemal/Esen, Emre/Ataman-Figenmeşe, İnci (2015), Milletlerarası Özel Hukuk, 4. Bası, İstanbul.

Şanlı, Cemal (2016), Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 6. Bası, İstanbul.

Şıpka, Şükran (2011), Türk Hukukunda, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar. 1. Baskı, İstanbul.

Şimşek Mustafa (2012), Uygulamada Mal Rejimi Davaları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 99, s. 381-395.

Tekinalp, Gülören/Uyanık-Çavuşoğlu, Ayfer (2011), Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 11. Bası, İstanbul.

Tutumlu, Mehmet Akif (2008), Türk Borçlar Kanununda Zamanaşımı ve Uygulanması, 4. Baskı, Ankara.

Tuygun, Salih (2007), ICSID Tahkimine İlişkin Hakem Kararlarının İcra Edilmesi, İzmir.

Uluç, Yusuf (2015), Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun 59. Maddesi Karşısında Yabancı Mahkeme Kararının Kesin Hüküm veya Kesin Delil Etkisi ile Zamanaşımının Başlangıcı Sorunu, İzmir Barosu Dergisi, Y. 2015, S. 2, s. 295-330.

Üstündağ, Saim (2000), Medeni Yargılama Hukuku, 7. Bası, İstanbul.

Üstündağ, Saim (2004), İcra Hukukunun Esasları, 8. Bası, İstanbul.

Yasan, Candan (2009), Milletlerarası Özel Hukukta Aynı Cinsiyetten Kişilerin Birliktelikleri, İstanbul.

Yılmaz, Ejder (2001), Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri, Ankara.